

Kapitola 5

Státy Visegrádské skupiny a Rakousko v české zahraniční politice

Michal Kořan

STŘEDNÍ EVROPA V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Českou zahraniční politiku vůči středoevropskému regionu lze vnímat jako jeden, víceméně koherentní rozměr zahraniční politiky, jakkoli se v tomto rozměru prolíná multilaterální spolupráce (V4) spolu s bilaterálními vztahy. Této rozmanitosti v jednotě bude odpovídat i struktura kapitoly – jednotlivé aspekty české středoevropské diplomacie budou rozebírány jako autonomní celky, syntetický charakter budou mít až závěrečné oddíly o aktérech, politickém, mediálním a veřejném přesahu středoevropské dimenze české zahraniční politiky a závěr. Konkrétně pak budou v této kapitole rozebrány: Visegrádská skupina, Rakousko, Slovensko, Polsko a Maďarsko, v následující kapitole se V. Handl věnuje Německu.

VISEGRÁDSKÁ SPOLUPRÁCE

Visegrádská spolupráce v české zahraniční politice: východiska a koncepční dokumenty

Vstup čtyř členských států Visegrádské skupiny¹ do Evropské unie podnítil řadu politických komentářů i politiků samých ke skepsi vůči dalšímu fungování tohoto regionálního uskupení. Od vstupu do Evropské unie v květnu 2004 ovšem podstatně narůstá počet setkání a konzultací na politické a byrokratické úrovni, přičemž k tomuto nárůstu dochází i na resortní úrovni, přímo mezi jednotlivými ministerstvy. To je dokladem pokračující změny v povaze visegrádské spolupráce. Možnost vytvářet i v době po vstupu do EU prostor pro spolupráci je usnadněna tím, že všechny země čelily bezprostředně po vstupu do EU podobným problémům (omezení na pracovním trhu, vstup do schengenského prostoru, čerpání finančních prostředků z evropských

fondů). Vzájemné konzultace a výměna informací tak nadále mají smysl a praktický výsledek. Navíc, v době před vstupem docházelo k intenzivní komunikaci jak mezi politickými představiteli, tak mezi byrokratickými aktéry. Byly tak vybudovány sociální sítě, jejichž zprůchycení by s sebou neslo zcela konkrétní náklady, především v oblasti získávání, zpracování a sdílení informací, tohoto nezbytného prvku mezinárodní politiky. Znatelně rostoucí počet pracovních setkání, která se navíc často odehrávají bez prostřednictví ministerstev zahraničních věcí, se zdá svědčit o účincích takovéto socializace. V neposlední řadě pak trvající spolupráci napomáhá fakt, že se Visegrádská skupina stala dobře zavedenou „značkou“, která umožňuje svým členům být střední a nikoli východní Evropou. Její vybudování umožňuje postupnou tvorbu regionální identity, přinejmenším u byrokratických zahraničněpolitických aktérů.²

Znění *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*,³ zmiňující se v jednom odstavci o visegrádské spolupráci, již příliš neodpovídá její současné povaze a potřebám. V4 se nachází v situaci, kdy se již nemusí soustředit na hledání sama sebe, vlastního důvodu k bytí, což jsou priority, na které byla zaměřena koncepce, naopak, může se začít orientovat stále více na konkrétní spolupráci a komunikaci. Začíná se navíc ukazovat, že pouhé spoléhání na V4 jako zavedenou značku, o níž se v koncepci hovoří, stěží do budoucna nahradí skutečnou spolupráci. Hlavní hodnota visegrádské spolupráce nadále spočívá v její schopnosti působit jako platforma pro výměnu a sdílení informací a tato úroveň spolupráce vykazuje stále rostoucí dynamiku. Ale zároveň se nabízí i otázka, zda lze hovořit o rostoucí dynamice v oblasti konkrétní spolupráce. V tuto chvíli lze jistě konstatovat, že velmi kvalitně probíhá spolupráce v oblasti přeshraničního styku, vnitra (zejm. organizovaný zločin a Schengen), visegrádské země se shodují na potřebě úspěšné a efektivní východní politiky EU (byť o konkrétních strategiích již mohou panovat rozpory), na potřebě liberalizace pracovního trhu či na potřebě konzulární a vízové spolupráce. Poslední vývoj ovšem také naznačuje, že existují nezanedbatelné odlišnosti v postojích k energetické bezpečnosti, stejně tak nelze očekávat snadnou shodu při vyjednávání o finanční perspektivě či v otázkách zemědělství.

Zcela jedinečnou „výkladní skříní“ V4 je Mezinárodní visegrádský fond se svým narůstajícím systémem poskytování grantů a stipendií. Česká diplomacie se i s jeho pomocí bude pokoušet posilovat praktickou kooperační stránku V4, což je naléhavá otázka zejména ve vztahu k blížícímu se předsednictví EU, a zároveň bude využívat V4 jakožto komunikační platformu. Zhruba takové bylo východisko pro českou zahraniční politiku v oblasti středoevropské spolupráce v době nástupu nové české vlády, v jejímž programovém prohlášení⁴ není středoevropská regionální dimenze zahraniční politiky zmíněna. Tomu ovšem neodpovídá skutečný význam, jaký Topolánkův kabinet této dimenzi ve svých konkrétních krocích přikládá (viz níže).

Středoevropská témata v české zahraniční politice: události, agenda⁵

Jednoznačně hlavní agendou, která určovala ráz české středoevropské multilaterální politiky, byla česká příprava a posléze výkon předsednictví Visegrádské skupiny, přičemž ráz a povaha předsednictví byly určovány chystaným předsednictvím ČR v Radě EU. Česká republika převzala předsednictví V4 v polovině roku 2007. Pokud

daná země zaujme k předsednictví aktivní postoj – což nemusí být vždy pravidlem – skýtá tento institut značné možnosti, jak ovlivnit směřování V4, alespoň v daném období. Konečný program předsednictví sice musí posvětit všechny čtyři země, které navíc mají možnost podávat své návrhy a připomínky. Přesto vlastní výkon předsednictví nabízí zejména prostor pro nastavování agendy jednotlivých setkání, což může být nesmírně silný nástroj k ovlivnění činnosti Visegrádské skupiny.

V první polovině roku 2007 byly shromážděny podkladové materiály pro určení předsednických priorit. Tuto iniciativu zaštiťoval Odbor států střední Evropy MZV (konkrétně oddělení V4) a podklady byly zaslány jak z jednotlivých resortů, tak z jednotlivých odborů MZV samého.

Konečný program⁶ českého předsednictví zrcadlí potřebu zefektivnění spolupráce zemí V4 v Evropské unii, která by pro ČR měla význam zejména v době výkonu předsednictví EU. Vytvoření přehledného mechanismu spolupráce v EU se má týkat vzájemné podpory kandidatur v rámci EU a dalších mezinárodních organizací, ustálení mechanismu organizace setkání ve formátech V4 na okraj multilaterálních akcí, upevnění tradice organizace vrcholných setkání V4 a V4+, větší koordinace a registrace meziresortní spolupráce (meziresortní spolupráce narostla za poslední roky natolik, že přestává být v silách MZV plně sledovat její vývoj), spolupráce předsednické země s koordinátorem public relations V4, včetně vypracování způsobu této spolupráce. Všechny tyto cíle jsou velmi ambiciózní a na vyhodnocení jejich plnění bude nutné počkat až po skončení předsednictví. V každém případě je patrné, že co se týká vzájemné podpory kandidatur, ke shodě dosud nedošlo, naopak se české diplomacii daří zdůrazňovat spolupráci a komunikaci i v rámci stálých zastupitelství v Bruselu.

Jednání v Bruselu byla pro rok 2007 ve formátu V4 plánována v podstatě ke všem významným evropským otázkám. Některá z nich probíhala ve větší shodě, některá, pro šíři a problémovost projednávané agendy, byla buď odsunuta nebo zrušena či na nich nedošlo ke shodě. Do této druhé oblasti například patřily konzultace k reformní smlouvě, o revizi rozpočtu či o energetické politice. Některých konzultací se zúčastnili i zástupci EK, což svědčí o významu jak V4, tak i agendy samé. Zástupci EK byli přítomni například na jednání o rozšiřování EU či o volném pohybu pracovníků. Velká pozornost byla stálými zástupci visegrádských zemí věnována reformě společné zemědělské politiky, celní oblasti a přípravám vstupu do Schengenu. Dále se konaly koordinační schůzky V4 k hlavním tematickým agendám na úseku vnějších vztahů. Šlo o východní dimenzi ENP, Střední Asii, Dálný východu (setkání se týkalo mj. zbrojního embarga vůči Číně), byla hledána společná témata pro jednání s Japonskem, které projevilo zájem o spolupráci. Na koordinačních schůzkách byla středem diskusí víza s USA a Kanadou, ve vízové oblasti byl rovněž projednáván vízový režim s Běloruskem, o jehož usnadnění země V4 usilují. Z českého pohledu je úspěchem, že bruselská jednání V4 jsou většinou činěna a posuzována s ohledem na nastávající předsednictví ČR v EU (a s ohledem na předsednictví Slovinska). Úsilí českého SZ v Bruselu by mělo vyústit v nalezení takových evropských témat, na jejichž prosazování by se v rámci výkonu českého předsednictví podílely další země V4. Dle dostupných informací se v průběhu podzimu 2007 tato témata dařilo nalézat. K hledání společných témat přispěla mj. schůzka vrchních ředitelů evropských sekcí jednotlivých

MZV, která se konala na konci listopadu v Praze. Na této schůzce byl zejména projednáván hlavní bod českého evropského předsednictví, tj. konkurenceschopnost, čtyři svobody a liberální obchodní politika. Je možné očekávat, že ke shodě dojde zejména v oblasti volného pohybu pracovních sil, podpory východní dimenze ENP (spolu se snižováním poplatků za víza) a podpory integračního úsilí západního Balkánu, což jsou body z programu českého unijního předsednictví.

Schůzky mezi představiteli stálých bruselských zastupitelství visegrádkých zemí nejsou přímo koordinovány národním koordinátorem V4, koordinace spíše probíhá prostřednictvím evropské sekce MZV. Této otázce bude nutné do budoucna věnovat zvýšenou pozornost. Jde totiž o stále významnější formu komunikace v rámci V4. Díky naprosto bezprostřednímu a každodennímu kontaktu s evropskou agendou jsou bruselští diplomaté schopni řešit nejaktuálnější problémy, připravovat expertní pozice pro jednání na vyšších úrovních či hledat širší témata, která jsou posléze prodiskutována s ústředím. Vzhledem k narůstajícímu významu evropské agendy pro visegrádkou spolupráci lze do budoucna očekávat (a dokonce i doporučit) nalezení koordinačního mechanismu těchto setkání i jejich postupné ustálení. Aby takový mechanismus mohl fungovat, bude patrně nutné propojit národního koordinátora V4 (který je v případě ČR zároveň ředitelem OSE) s evropskou problematikou, zejména pak s mechanismy prosazování zájmů na evropské úrovni. Popřípadě bude zapotřebí nalézt takový model komunikace mezi národním koordinátorem V4 a evropskými odbory, který by odpovídal potřebám koordinace české evropské a středoevropské politiky.

Za další prioritu českého předsednictví V4 byl zvolen aktivní přístup k naplňování Evropské politiky sousedství v její východní dimenzi. První polovina roku se částečně nesla ve znamení užší spolupráce V4 s německým předsednictvím EU, které dávalo najevo zájem o účast na aktivitách V4. Sdíleným zájmem bylo otevření debaty o posílení východní dimenze ENP a nalezení co nejširší podpory pro toto téma napříč EU. K tomu mělo dojít prostřednictvím vydání společného *non-paperu*, konečný výsledek nicméně splnil původní očekávání pouze dílčím způsobem, zvolilo se kompromisní řešení, které odráželo limity a očekávání zejména ze strany Evropské komise a Ukrajiny.⁷ Ve druhé polovině roku se visegrádké státy zaměřily více na přípravu spolupráce se Švédskem, které v druhém pololetí roku 2009 čeká předsednictví EU. Švédsko je v EU vnímáno jako tradiční a úspěšný zastávce východní dimenze ENP. Protože je pro jakoukoli smysluplnou aktivitu na evropské půdě zapotřebí hledat co možná nejširší koalici aktivně participujících zemí, byl v roce 2007 obnoven zájem o navázání kontaktů s celou Severskou radou. V roce 2007 sice nedošlo na přímé kontakty se Severskou radou, ale probíhaly konzultace v rámci V4 (zejm. v Bruselu a na úrovni visegrádkých koordinátorů) ohledně možných témat spolupráce. Výsledkem bylo pozvání generálního tajemníka Severské rady na setkání s V4. Očekává se, že bude možno navázat na již uskutečněné konzultace z let 2003–2004.

Oproti spíše předběžným kontaktům se Severskou radou se na konci roku 2007 dařilo rozvinout spolupráci s dalším regionem, který má zájem o aktivní přístup k východní Evropě, a to s pobaltskými státy. Této spolupráci napomohla schůzka politických ředitelů MZV V4 a Pobaltí, jež byla věnována zejména východní politice a možnostem další kooperace. Na ostravském summitu premiérů Visegrádké sku-

piny 10. 12. 2007 byla tato iniciativa podpořena, předsedové vlád se zde shodli na zájmu prohloubit kontakty s pobaltskými republikami. V návaznosti na to došlo na první schůzku premiérů V4 a Pobaltí „na okraji“ Evropské rady 14. 12. 2007. Kromě podpory východní dimenze ENP a rozšiřování EU byly projednány perspektivy energetické politiky, přičemž okrajově se konzultace měly zabývat i otázkami spojenými s Ruskou federací, které byly doposud spíše upozadovány ve prospěch debat o evropských perspektivách ruských sousedů, zejména Ukrajiny, Moldavska a Běloruska. Konkrétním výsledkem pak byla společná podpora volby bývalé lotyšské prezidentky V. V. Freibergy do Reflexní skupiny. Pro českou diplomacii je jistě úspěchem, že všechny tři pobaltské státy přislíbily účast na zasedání Evropského jaderného fóra v Praze v květnu 2008.

Dalším uskupením s příslibem spolupráce v oblasti vnějších vztahů EU jsou čtyři státy s prozápadní orientací, GUAM⁸ (Gruzie, Ukrajina, Ázerbájdžán, Moldavsko). Zájem o kontakty s tímto uskupením projevují i baltské státy. Nabízí se tak poměrně široká platforma (otázkou ovšem je, do jaké míry je samé uskupení GUAM skutečně efektivní ve své spolupráci). Ve vztahu k integračním snahám zemí GUAM jsou palčivým problémem tzv. zamrzlé konflikty. V4 se však drží spíše stranou těchto otázek a rovněž se snaží působit tak, aby mimo tato jednání nezůstávala Arménie, což je pochopitelně ve vztahu ke GUAM velmi ožehavá otázka. Druhým tématem, na kterém má eminentní zájem i česká diplomacie, je energetika. Ázerbájdžán a Gruzie jsou klíčové tranzitní země pro kaspický plyn a ropu; měly by napomoci snížení energetické závislosti na Rusku. Česká republika proto navrhla účast ministrů zahraničních věcí na summitu GUAM v červenci 2008. Svou účast již přislíbil český ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg (který by mohl popřípadě státy V4 zastupovat).

Protože se Visegrádská skupina orientuje na prostor východní Evropy již několik let, její aktivity jsou v tomto prostoru značně rozsáhlé. Z tohoto důvodu se české předsednictví V4 zaměřilo na dvě prioritní země – Moldavsko a Bělorusko. V případě Moldavska ČR navázala na předchozí slovenské předsednictví V4, které iniciovalo bližší zájem V4 o tuto zemi. Zejména ovšem zařazení Moldavska odpovídá jak prioritám v české východní a transformační spolupráci, tak prioritám v připravovaném programu předsednictví EU. V říjnu 2007 se uskutečnilo historicky první setkání ministrů zahraničních věcí V4 + Moldavska. V případě zaměření na Moldavsko tedy jde zejména o otázky integrace do EU. Oproti tomu druhá zmíněná prioritní země, Bělorusko, hraje v agendě V4 poněkud odlišnou roli. Její zařazení vychází z další programové priority České republiky, již je zájem o prosazování a šíření lidských práv a demokracie. Ve druhé polovině roku 2007 se iniciativy vůči Bělorusku odvíjely od snahy dosáhnout snížení poplatků za víza pro běloruské občany. Na této snaze se shodnou všechny členské státy V4 jak na expertní, tak na politické úrovni a lze říci, že oblast vízové politiky vůči Bělorusku je jednou z nejvitalnějších agend V4 současnosti. Shoda vychází z přesvědčení, že pokud si běloruští občané nebudou moci z finančních důvodů dovolit cestovat do zemí EU, bude o to obtížnější působit ve prospěch změny režimu prezidenta Lukašenka. Země V4 hledají způsob, jak pomocí jednostranných opatření zemí schengenského prostoru vůči Bělorusku umožnit co nejnižší poplatky za víza za podmínek zachování existujících standardů pro udělování víz.

Obecným cílem je plošně snížit výši poplatků za víza do schengenského prostoru tak, aby se předešlo stavu, kdy oficiální běloruští činitelé vybírají určité skupiny obyvatel, které mohou vycestovat do zemí EU. České předsednictví V4 se proto ujal koordinace aktivit Visegrádské skupiny s cílem ovlivnit postoj celé EU k této otázce. Konec českého předsednictví v polovině roku 2008 ukáže, jak dalece bylo toto úsilí plodné. O této činnosti V4 paralelně zpravuje prostřednictvím SZ Brusel Evropskou komisi a Visegrádská skupina rovněž působila na Slovinsko, aby podobné postoje k Bělorusku prosazovalo ve svém předsednictví EU. Česká republika však dbala i na to, aby se otázkou běloruských víz nevyčerpala snaha o podporu rozvoje běloruské občanské společnosti, a nadále chce postupovat přísně restriktivním způsobem vůči oficiálním běloruským představitelům, dokud tito nesplní základní požadavky EU.

V souvislosti s podporou lidských práv se v Bělorusku v říjnu 2007 konala prezentace V4 a Mezinárodního visegrádského fondu ve Vilniusu. Mimo to Česká republika v rámci V4 bojovala o to, aby se partnerské státy více podílely na projektu Rádio pro Bělorusko. Tento projekt byl založen v září 2005 ve Varšavě a Česká republika působí jako jeden z hlavních iniciátorů i sponzorů celého projektu.⁹ Spolu s ČR se finančně na projektu podílejí USA, Kanada, Nizozemsko, Dánsko a Evropská komise, stanice spolupracuje rovněž s pobaltskými státy a Slovenskem. Česká snaha o větší podporu tomuto projektu zaznamenala některé dílčí úspěchy, naráží však zejména na to, že Polsko provozuje své Rádio Racyja, které je zaměřeno mj. na nemalou polskou menšinu v Bělorusku a své zdroje nehodlá příliš rozměňovat. Navíc, polská veřejnoprávní televize v prosinci 2007 zahájila projekt nekomerčního satelitního vysílání televize Belsat, finance na první měsíce fungování této televize poskytlo polské ministerstvo zahraničních věcí a i do budoucna je počítáno s tím, že převážnou většinu zdrojů tohoto projektu uhradí polská vláda.¹⁰ Po vládních změnách se nicméně ukazuje, že polská strana bude ochotnější jednat o propojení obou projektů.¹¹

Z východní orientace Visegrádské skupiny pochopitelně není možné opomenout Ukrajinu, která má přinejmenším od tzv. oranžové revoluce ve visegrádské spolupráci významné postavení. Vlastní jednání s Ukrajinou na úrovni ministrů zahraničních věcí v rámci českého předsednictví je plánováno až na jaro 2008, původně se očekávalo, že se tohoto setkání zúčastní pobaltské státy, ovšem nakonec bylo rozhodnuto, že bude přizváno Švédsko. Zájemem bylo posílení dialogu přímo mezi zeměmi Východu a Západu, pro něž je nejvíce odpovídající formát V4+ (tzn. Visegrádská skupina plus vybraná/vybrané země).

Trvalou podporu poskytují Česká republika a Visegrádská skupina integračnímu úsilí zemí západního Balkánu, se zvláštním důrazem na Chorvatsko. Postup vůči tomuto regionu byl v roce 2007 koordinován s Rakouskem a také Slovinskem, jehož pochopitelnou prioritou je právě oblast západního Balkánu a které v roce 2008 zastává předsednictví EU. Přirozenou platformou pro tuto oblast je tedy zejména Regionální partnerství. Těžiště balkánsky orientované spolupráce však bude spočívat až v období první poloviny roku 2008 za slovinského předsednictví EU. V současnosti se podpora zaměřuje kromě politických deklarací na poskytování konkrétních technických zkušeností s transformací a z přístupového procesu. Otázka západního Balkánu a Kosova

byla mimo jiné jedním z hlavních témat setkání premiérů V4 a Slovinska v Ostravě 10. 12. 2007. Zatímco v otázce Kosova se předsedové vlád neshodli, ke shodě došlo v podpoře integračního úsilí celého Balkánu.

Teritoriální zaměření visegrádské spolupráce je i přes zacílení na východní a jiho-východní Evropu širší. V rámci setkávání na platformě stálých zastupitelství v Bruselu jsou projednávána stanoviska k agendě většiny pracovních skupin pro vnější vztahy EU. Za významný úspěch lze považovat prezentaci *non-paperu* V4 na pracovní skupině pro východní Evropu a Střední Asii (COEST), s názvem *Implementation of Strategy for a New Partnership between EU and Central Asia*. Na základě této prezentace došlo v prosinci k neformálnímu setkání se zástupci Komise, členských států V4 a představitelů Evropské banky pro obnovu a rozvoj. Představitelé komise projevíli zájem i o další schůzku. Visegrádská spolupráce rovněž navázala *ad hoc* komunikaci i s Japonskem. Ministři zahraničí V4 se setkali se svým japonským kolegou na počátku summitu ASEM (*Asia–Europe Meeting*), kde deklarovali záměr prohloubit spolupráci V4 a Japonsko, s obecným cílem přispět k hlubší komunikaci mezi Japonskem a EU. V říjnu se konaly konzultace teritoriálních ředitelů V4 a Japonska na téma protiraketové obrany. Na počátku prosince se pak na okraji zasedání Valného shromáždění setkali sekční a političtí ředitelé ministerstev zahraničních věcí visegrádských států a Japonska, projednávány byly zejména otázky environmentálního charakteru – emise a klimatické změny.

Mimo to vystupovala Visegrádská skupina v rámci širšího uskupení, tzv. Koalice pro vízovou rovnost. „Koalice“ byla založena na podzim 2006, kdy ji tvořily státy V4 a Pobaltí, s cílem postupovat společně ve věci vízového režimu USA a Kanady. Jak ovšem vyplynulo zejména z vývoje na konci roku 2007, Česká republika se přiblížila k dohodě s USA samostatně.

Bylo již předesláno, že jedním z hybatelů visegrádské spolupráce je její resortní rozměr. Kromě přímých kontaktů mezi pracovníky ústředí jednotlivých resortů narůstá trend resortních jednání v Bruselu na úrovni pracovních skupin či Rad.

Stálící visegrádské skupiny je spolupráce v resortu kultury. V rámci dvou setkání ministrů kultury (v lednu a říjnu 2007) byl mimo jiné podpořen projekt Visegrádské knihovny, který má za cíl představit literární vývoj ve visegrádských zemích za posledních 15 let. Ministři kultury se rovněž shodli na podpoře wrocławské kandidatury pro konání Expo 2012 a odsouhlasili polský návrh na vytvoření pracovní skupiny, která se věnuje zkoumání vlivů ekonomické a sociální transformace na kulturní dědictví zemí V4. Na činnost této pracovní skupiny navázala mezinárodní konference „Znovuzískaná paměť“, konaná v Krakově.¹²

Ještě před začátkem českého předsednictví ve Visegrádské skupině se v polovině dubna konalo setkání ministrů obrany, jehož hlavním konkrétním závěrem bylo „uvítání“ diskuse o vytvoření společné visegrádské bojové skupiny. Na tomto ambiciózním plánu se shodli náčelníci štábů visegrádských zemí na konci ledna 2007. Jednotka o síle 1500 vojáků by měla být jednou ze 13 jednotek rychlé reakce EU a vzniknout by měla do roku 2015 pod polským velením.¹³ V roce 2007 probíhala vyhodnocování tohoto plánu, z nichž by mělo vyplynout konkrétní doporučení politickým činitelům.¹⁴ V rámci českého předsednictví V4 uspořádalo ministerstvo obrany expertní semi-

náře, zaměřené na modernizaci vojenské techniky, výzbroje, materiálu a souvisejících oblastí, konalo se také několik expertních jednání v rámci výměny zkušeností z oblasti personalistiky, profesionalizace a transformace ozbrojených sil. Probíhá také výměna zkušeností z mezinárodních operací, v jejímž rámci se uskutečnila mezinárodní konference generálních štábů.

V průběhu roku 2007 dále došlo na setkání ministrů dopravy, zemědělství, životního prostředí a ministrů pro místní rozvoj. Ministři dopravy projednávali pozice členských zemí V4 k aktuálním legislativním návrhům EU v oblasti silniční dopravy. Ministři zemědělství se zaměřili zejména na budoucnost Společné zemědělské politiky EU, reformu v oblasti vinárenství, cukrovarnictví a na mléčné kvóty.

Spolupráce resortů průmyslu a obchodu je zaměřena jak na jednotlivé průmyslové obory, tak na oblasti obchodní politiky a rozvíjení obchodních vztahů v mezinárodních organizacích. Do resortní spolupráce patří energetická politika, na níž má velký zájem české předsednictví (energetické téma bylo otevřeno i na prosincovém summitu předsedů vlád v Ostravě). Jediným hmatatelným výsledkem v energetice ovšem prozatím bylo vytvoření pracovních skupin pro energetiku zemí V4. Praktická spolupráce bude nicméně jistě velice obtížná. Za prvé, v obecné rovině existují odlišné představy o zabezpečení energetické soběstačnosti – Česká republika má například odlišné výhrady vůči baltickému ropovodu (Nord Stream) než státy přiléhající k Baltickému moři. Oproti ostatním visegrádkým partnerům je ČR napojena na ropovod Ingolstadt, což ČR poskytuje vyšší míru diverzifikace zdrojů ropy. Rozdílné názory však panují zejména s ohledem na Rusko jako garanta dodávek energií, a i zde jde o vysoce politickou otázku, na kterou politické reprezentace v zemích V4 teprve formulují svůj vlastní názor. Hovořit o možnostech koordinace je tedy značně předčasné.¹⁵ Země Visegrádké skupiny jsou rozděleny i s ohledem na návrhy Evropské komise na liberalizaci vnitřního trhu s plynem a elektřinou, konkrétně jde o vlastnické oddělení a o otázky přeshraniční regulace. Česká diplomacie se proto v závěru roku orientovala bilaterálně na polského partnera, spíše ovšem na obecnější rovině (např. ve vztahu k Ruské federaci), na techničtější úrovni totiž i mezi českým a polským postojem existují rozdíly. V každém případě lze pozorovat posun od obecného a spíše nedefinovaného zájmu o společná jednání o energii k úžeji vyprofilované jaderné agendě. Vzhledem k praktické neexistenci společné evropské energetické politiky představuje i tento posun jistý úspěch.

Tradičně silná je spolupráce na poli vnitra. Pro rok 2007 byla pochopitelně naprostou prioritou připravenost na implementaci schengenského *aquis* do 31. 12. 2007. Tuto agendu – kromě jednání na vyšších úrovních – expertně zaštiťovala visegrádká pracovní skupina pro Schengen. Resorty vnitra spolu rovněž komunikovali ohledně azylové a migrační politiky, zaměřovaly se na možný střet mezi nařízením Dublin II a *Evropskou úmluvou o lidských právech*. Nařízení, známé jako Dublin II, určuje, která ze zemí tzv. dublinského prostoru bude prozkoumávat žádost o azyl. Aplikace nařízení Dublin II se tak může dotknout svobody pohybu a pobytu žadatele o azyl, pokud je přemístěn do země, která má posoudit jeho žádost. V rámci V4 se jednalo o možnostech spolupráce při řešení stížností zaslaných k Evropskému soudu pro lidská práva

kvůli transferu žadatelů o azyl. V bezpečnostní oblasti byla v roce 2007 zahájena kampaň proti obchodu s lidmi, zaměřená na cílovou skupinu zákazníků prostitute. České předsednictví má rovněž (na návrh ministerstva vnitra) zájem o projednávání problému uzavřených etnických či náboženských komunit a zkoumání možnosti jejich radikalizace. Tuto problematiku má na starosti visegrádská pracovní skupina pro boj s extremismem. Na platformě V4+ se uskutečnila konference vedoucích představitelů pohraničních služeb V4, Rakouska a Slovinska, která schválila memorandum a nový *Program spolupráce pohraničních služeb států V4, Rakouska a Slovinska pro období 2007–2008*.

Velice vítální agendou visegrádské spolupráce v oblasti vnitra je veřejná správa. Ve druhé polovině roku 2007 došlo k některým významnějším změnám v této spolupráci. Za prvé (a chce se dodat konečně) došlo k navázání činnosti v této agendě na program a aktivity předsednictví, čímž se posílila koordinace v rámci V4, za druhé, byly zrušeny stálé pracovní skupiny (šlo o skupiny decentralizace, informatika a lidské zdroje). Tyto skupiny byly počínaje českým předsednictvím zrušeny tak, aby aktivity Visegrádské skupiny mohly být pružnější. V Praze se uskutečnila expertní schůzka v oblasti veřejné správy zemí V4 k výměně informací o projektech modernizace veřejné správy, financovaných ze strukturálních fondů, a k výměně dokumentů o přístupu k modernizaci veřejné správy v jiných zemích.

Visegrádská skupina se v roce 2007 v konzultační expertní rovině zabývala možnostmi konzulární spolupráce. Rok 2007 byl spíše počátkem cesty ke konzulární spolupráci, konkrétní otázku, již chtěla ČR nastolit, byla problematika udělování víz v zastoupení a dále poskytování konzulární pomoci občanům druhého členského státu EU ve třetích zemích. Tyto možnosti však budou pravděpodobně vyhodnoceny až na konci českého předsednictví, kdy dojde k posouzení vlivu zapojení států V4 do Schengenské dohody na vízovou agendu a bude možné vést smysluplnější diskusi o tom, v jakých konkrétních třetích zemích by vzájemné zastupování členských států V4 ve vízové agendě mohlo být přínosné.

Pro lepší pochopení výsledků i dynamiky fungování této roviny Visegrádské skupiny by bylo nutné učinit hlubší sondu do resortní spolupráce. Tato hlubší sonda, která s ohledem na rozsah této kapitoly není možná, by rovněž dobře ilustrovala význam dalšího programového bodu českého předsednictví V4, a to zřehlednění a ustálení mechanismu vzájemné spolupráce zemí V4 (tj. vtisknout řád do těch oblastí spolupráce či vzájemných kontaktů, které jsou dosud spravovány spíše *ad hoc* způsobem). V České republice probíhá koordinace na dvou úrovních, a to v rámci ministerstva zahraničních věcí samého, kde se konají koordinační schůzky v rámci jednotlivých útvarů MZV (na úrovni prvního náměstka, obou teritoriálních sekcí, sekce Evropské unie, sekce bezpečnostně multilaterální, ale i na úrovni jednotlivých odborů zmíněných sekcí). Za tyto koordinační schůzky je odpovědná první teritoriální sekce a Odbor střední Evropy (OSE). Ve druhé rovině probíhá koordinace MZV s jednotlivými resorty. Pod organizačním zastřešením OSE se konaly schůzky se zástupci resortů zejména při přípravě předsednického programu, při jeho vlastní implementaci už probíhá komunikace spíše korespondenčně.

Co se týká koordinace na úrovni celé V4, naprosto klíčovým mechanismem fungování V4 jsou schůzky tzv. koordinátorů (většinou na úrovni příslušných odborů a pracovníků konkrétních oddělení pro visegrádkou spolupráci). Tyto schůzky jsou konány pravidelně v rozmezí jednoho až dvou měsíců, místo setkání rotuje podle jednotlivých zemí. Zde je vyhodnocováno uplynulé období visegrádké spolupráce a připravovaná témata, agenda a termíny schůzek na nejrůznějších úrovních pro období další. Tyto schůzky však příliš nepřispívají ke koordinaci resortní spolupráce, ta je zde pouze zhodnocena na základě materiálů z jednotlivých resortů, schůzky se většinou týkají záležitostí spadajících do působnosti MZV.

Kromě koordinace resortních a vlastních visegrádkých aktivit je palčivým tématem ustálení mechanismu vzájemných podpor kandidatur do agentur EU a dalších mezinárodních organizací. V průběhu roku 2007 byl vypracováván materiál, který by měl tento problém řešit. Jeho zhodnocení ovšem proběhne až v roce 2008.

Pro zvýšení povědomí o V4 se české předsednictví zavázalo dále rozvíjet stávající komunikační a informační strategie V4 a zejména prostřednictvím Mezinárodního visegrádkého fondu přispívat k propojení V4 s občanskými iniciativami zemí V4. Komunikační strategie V4, která byla odsouhlasena za maďarského předsednictví v roce 2006, spočívá zejména ve vytvoření funkce public relations koordinátora v rámci Mezinárodního visegrádkého fondu v Bratislavě, vyčlenění prostředků na vytvoření webového portálu, v propagaci programů a publikování výročních zpráv, pokrývá ji položka zhruba ve výši 2 % rozpočtu fondu (který v současnosti činí 5 mil. EUR).

Mediálně nejvděčnějším tématem jsou ovšem pochopitelně setkání na nejvyšší úrovni. Každý rok se uskuteční dvě setkání na úrovni předsedů vlád, vždy v polovině a na konci roku. V polovině roku jsou tato setkání spjata s předáním předsednictví V4 a mají formální charakter. V roce 2007 byl pololetní summit předsedů vlád uskutečněn v Bratislavě, kde mj. došlo na špatně skrývané neshody ohledně reformní smlouvy: Maďarsko a Slovensko zaujímaly umírněný postoj a vyzývaly k rychlé dohodě o reformní smlouvě, kdežto polský premiér J. Kaczyński obhajoval svou asertivní strategii. Rozpory se nečekaně promítly i do závěrečné tiskové konference, které se jinak většinou nesou ve velice pozitivním duchu. Prosincový summit, který je dle zvyklostí vždy neformální povahy, se konal v Ostravě/Rožnově pod Radhoštěm. Nejkontroverznějším bodem tohoto summitu byla otázka Kosova, v níž Slovensko a Maďarsko zaujímají vzájemně odlišné názory. Setkání v Rožnově potvrdilo trend Visegrádu, že na premiérské summity jsou zváni předsedové vlád zemí, které v následujícím půlročním období ponosou štafetu předsednictví v EU. Na červnovém summitu v Bratislavě byl proto přítomen portugalský premiér José Sócrates, na prosincovém summitu v Ostravě předseda slovinské vlády Janez Janša.

Poněkud odlišnou charakteristiku mají prezidentská setkání, která se konají jednou za rok a nejsou vázána na rotaci předsednictví V4. V roce 2007 se prezidentský summit konal v maďarském městě Keszthely. První den dvoudenního summitu byl ve znamení vyhodnocení Visegrádké skupiny od vstupu do EU a přitom se odhalily některé menší názorové rozdíly v povaze visegrádké spolupráce. Maďarský prezident L. Solyom se zasazoval o hlubší kooperaci, kdežto český prezident V. Klaus je spíše spokojený se současným stavem. Druhý den jednání byl zasvěcen zejména schengen-

ské problematice a prezidenti V4 vyslali jasný signál směrem k Rakousku, že si státy V4 nepřejí zachování policejních kontrol po vstupu do schengenské zóny.

ZÁVĚR

Česká zahraniční politika v oblasti multilaterální středoevropské diplomacie byla v roce 2007 ovlivněna dvěma skutečnostmi – za prvé předsednictvím ČR ve V4 a za druhé velice kladným přístupem k tomuto fóru, které zaujal premiér M. Topolánek. Za rok 2007 se podařilo iniciovat významná jednání s pobaltskými státy, které sdílejí s V4 zájem na iniciativním přístupu k východní dimenzi ENP. Rovněž se podařilo úspěšně dotáhnout do konce vstup do schengenského prostoru. Nedařilo se nalézt shodu v otázkách energetické bezpečnosti, již lze považovat za jednu z priorit současné vlády a která je v podstatě omezena na participaci v rámci jaderného fóra. Dlouhodobější priority českého předsednictví, jako ustálení mechanismu kooperace jak v Bruselu, tak i koordinace (např. resortní spolupráce) v rámci Visegrádské skupiny samé a přiblížení V4 občanům, bude možné vyhodnotit až po skončení českého předsednictví v polovině roku 2008. V každém případě záleží na aktivitách české středoevropské diplomacie, jak dalece se podaří přesvědčit polskou stranu, aby pokračovala v započatém kurzu užší spolupráce mezi stálými misemi v Bruselu, stejně jako obecnějšího mechanismu komunikace ohledně specifických evropských otázek. Měli si V4 uchovat šanci postupovat v EU společně alespoň v těch otázkách, na nichž se principiálně všechny čtyři státy shodnou, je nalezení a ustálení takových mechanismů nezbytné.

Diplomacie vlády M. Topolánka přistoupila k visegrádské spolupráci poměrně aktivně. Patrně nejvýznamnější přínosy spočívají ve hledání možností spolupráce v energetické oblasti, ale zejména v přímém navázání visegrádské spolupráce na výkon českého předsednictví v EU. Proto se zintenzivnila komunikace s předsedou vlády. Naplnění ambice, aby předsednictví v EU bylo možné opřít o aktivní participaci visegrádských zemí, předpokládá jasnou rozpravu na úrovni zemí V4 ohledně toho, co od takové koordinace skutečně očekávají. Prozatím lze konstatovat pouze určitou vůli k hledání řešení a do budoucna bude záležet výhradně na politické vůli nejvlivnějších aktérů, zda bude model visegrádské spolupráce v rámci EU nadále prosazován. V každém případě je patrné, že české aktivity ve Visegrádské skupině v roce 2007 spíše směřovaly k posílení konkrétní, praktické spolupráce, zejména pak v evropské oblasti. Toto je sice strategie riskantnější než pouhé vyzdvihování Visegrádské skupiny jakožto fóra pro komunikaci, ovšem může přinést i hmatatelné výsledky, a to zejména v období českého předsednictví v EU. Navíc mohou tyto kroky vést k posílení často opakovaného, ale o to neméně významného „umění nesouhlasit“ se svými partnery. To však neznamená jen, že se v případě neshody v jednom dílčím bodě nezhroutí celá spolupráce, ale zejména by mělo vést k rozproudění diskuse i o věcech, o nichž je dopředu jasné, že shoda nenastane. Potom by bylo možné hovořit i o takových záležitostech, které dosud představovaly v rámci V4 spíše tabu, jako v případě Ruské federace.

RAKOUSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE

Východiska a koncepční dokumenty

Vznik dokumentu *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*¹⁶ se datuje do zvláštního období vzájemných vztahů mezi Českou republikou a Rakouskem. Na jedné straně lze hovořit o relativním uvolnění vztahů, souvisejícím s podepsáním dohod z Melku (prosinec 2000), na straně druhé docházelo k eskalaci napětí, související mj. s uvedením JE Temelín do provozu a ze situace okolo vyjednávání vstupu ČR do EU.¹⁷ I z tohoto důvodu díkce koncepce neodpovídá zcela současně kvalitě vztahů, když vychází ze „zájmu o dobré sousedství a z orientace na společnou budoucnost v Evropské unii“, s důrazem na „vybudování ovzduší vzájemné důvěry“.¹⁸ Třetí plochy, které se podepsaly na vztazích s Rakouskem v letech 2000–2006, ovšem zdědila i současná (druhá) vláda M. Topolánka. Jde zejména o problematiku JE Temelín a s ní související obecnější otázku energetické politiky, evropské otázky (zejm. přechodná období pro volný pohyb pracovních sil a vstup do schengenského prostoru) či některé otázky minulostní (tzv. Benešovy dekrety). Navzdory tomu se *Koaliční smlouva*,¹⁹ ani na ni navazující *Programové prohlášení vlády ČR*²⁰ sousedským vztahům nikterak nevěnují. Česká diplomacie vůči Rakousku tak v současnosti nevychází z jasně vymezeného koncepčního zázemí či vládního zadání.²¹

Rakousko v české zahraniční politice: agenda, události

Ve vzácné shodě nastupovaly česká i rakouská vláda do svého úřadu na samém počátku roku 2007. Výměna vlád v obou zemích mohla přinést ve vzájemných vztazích změnu jak negativní, tak pozitivní. Negativní z toho důvodu, že rakouský kabinet lidoveckého kancléře Wolfganga Schüssela se dlouhodobě bránil výpadům opozičních stran kvůli pasivitě vůči ČR v temelínské otázce, nehodlal ji otevírat a hájil *status quo*, nastolený dohodami z Melku (kromě bývalého kancléře Schüssela se do role obhájce melkského řešení také dlouhodobě stavěl současný ministr životního prostředí za lidovou stranu Josef Pröll). Naproti tomu sociální demokraté (SPÖ), jejichž předseda Alfred Gusenbauer stanul ve druhém lednovém týdnu jako rakouský kancléř v čele „velké koalice“ spolu se stranou lidovou (ÖVP), se jako opoziční strana často zasazovala za aktivnější postup vůči ČR v problematice JE Temelín (už proto, že toto téma skýtalo příležitost pro kritiku vládnoucí koalice).²² Nový rakouský kabinet se navíc musel vyrovnávat s rezolucí, hrozící mezinárodní žalobou proti ČR kvůli kolaudaci JE Temelín,²³ kterou v polovině prosince 2006 jednomyslně přijala rakouská Národní rada.²⁴ Ostatně ještě před jmenováním kancléřem nutilo sdružení Atomstopp A. Gusenbauera, aby bezprostředně po nástupu do funkce pověřil ministra životního prostředí vypracováním a podáním žaloby proti ČR. Ve stejném duchu pokračoval tlak na kancléře i po jeho jmenování.²⁵

Příslib zachování korektních vztahů, či jejich vylepšení, naopak skýtala skutečnost, že se oběma vládám nabízel možnost opět navázat vzájemné vztahy, spolu s možností ukázat novou diplomacii obou vlád v co nejlepší světlo. Nelze opomenout i nového českého ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga, který je k Rakousku vázán mj. tím, že v něm dlouhodobě pobýval.²⁶

Začátek fungování rakouské vlády nedával mnoho nadějí – ve svém vládním prohlášení se zavázala k důslednému trvání na tzv. nulové variantě Temelína – tj. zastavení provozu.²⁷ Ve vlastních postojích vůči ČR však byl A. Gusenbauer o poznání umírněnější, za což si od opozičních stran a protitemelínských aktivistů vysloužil v průběhu ledna a února ostrou kritiku s vidinou dalších blokád hranic s ČR.²⁸ Počátky stýkání obou nových vlád se tedy navzdory nepříznivému politickému kontextu nesly jednoznačně ve znamení snahy o zachování či dokonce vylepšení stávající úrovně vzájemných vztahů. Tomu odpovídá velmi brzké pozvání, které premiér M. Topolánek záhy po svém nástupu do úřadu adresoval právě jmenovanému rakouskému kancléři A. Gusenbauerovi. V rekordně krátkém čase se ministerstvu zahraničních věcí a českému ZÚ ve Vídni podařilo domluvit oficiální návštěvu rakouského kancléře v Praze,²⁹ za pozitivní známku lze rovněž považovat to, že se navzdory nedostatku času podařilo dojednat setkání na všech úrovních, navíc kladná a rychlá odpověď na pozvání svědčí o značném zájmu i na rakouské straně.

Kancléř Gusenbauer přijížděl do Prahy za pro něj velice nepříznivých podmínek. V Rakousku na něj byl vyvíjen silný nátlak, aby cílem jeho návštěvy byla především otázka Temelína, konkrétně aby České republice oznámil podání mezinárodní žaloby. V opačném případě aktivisté hrozili dalšími intenzivními blokádami hraničních přechodů s ČR a k bezprostřednímu nátlaku se krátce před cestou do Prahy přidala i opoziční strana rakouských Zelených. Opakující se blokády vytvářely tlak i na českého premiéra Topolánka.³⁰ Přesto se oběma stranám dařilo navodit atmosféru přátelského setkání, jemuž neměla otázka Temelína dominovat. Mezi hlavní témata patřila spolupráce obou zemí v oblasti Balkánu – jak vojenská, tak transformační; dopravní problematika (především rozšíření dálničního a železničního napojení mezi oběma zeměmi, došlo ovšem i na jednání o dopravě na evropské úrovni); chystaný vstup ČR do schengenského prostoru, k němuž se Rakousko stavělo rezervovaně. Předsedové vlád rovněž jednali o spolupráci v rámci českého předsednictví v EU³¹ a rostoucí hospodářské spolupráci a přeshraniční spolupráci (viz níže). Došlo i na vzájemné informace o postojích k reformní smlouvě a v neposlední řadě byla nastolena agenda připomínkových akcí v souvislosti s výročím roku 1968. Přes mnohotvárnost projednávané agendy byla středem pozornosti právě otázka JE Temelín a v tomto směru přinesla návštěva kancléře Gusenbauera překvapivý závěr: dohodu o ustavení společné česko-rakouské parlamentní komise, která by se měla účastnit dohledu nad JE Temelín.

Vznik společné parlamentní komise může být považován za částečný ústupek z české pozice. Česká strana totiž dlouhodobě usilovala o řešení problematiky českých jaderných elektráren na standardní mezistátní úrovni a společná parlamentní komise potvrdila určité nadstandardní postavení Rakouska vůči ČR v této problematice. Na druhou stranu se vytvořením této komise podařilo přinejmenším zmírnit napětí na vládní úrovni, jakkoli se nepodařilo bezprostředně zabránit konání hraničních blokád.³² Významným gestem v tomto smyslu ovšem bylo prohlášení M. Topolánka, že hraniční blokády nebude považovat za iniciativu rakouské vlády.³³ Z českého pohledu bylo úspěchem, že se kancléř A. Gusenbauer zavázal k urychlenému dojednání tzv. informační dohody, na jejímž základě bude řešena výměna informací o provozu JETE a tzv. melkská dohoda převedena na standardní mezinárodní smlouvu, jasně

vymezující vzájemné vztahy v oblasti jaderné bezpečnosti.³⁴ Návštěva kancléře Gusenbauera byla v českém i rakouském tisku hodnocena pozitivně,³⁵ dojednání vzniku společné komise rovněž pravděpodobně přispělo ke zmírnění požadavku na podání mezinárodní žaloby na ČR kvůli JE Temelín.³⁶

Dobrá dojem z návštěvy nicméně záhy pokazila nehoda, k níž v jaderné elektrárně Temelín došlo v noci před návštěvou A. Gusenbauera³⁷ a o níž byla rakouská strana informována se zhruba padesátihodinovým zpožděním, což ovšem odpovídá dohodnutým procedurám. Každopádně, o nehodě a patřičném způsobu informování existuje řada nejasností³⁸ a tato spíše nevýznamná událost se negativně – a na řadu týdnů³⁹ – podepsala na jinak dobrém začátku vzájemných vztahů nových vlád,⁴⁰ čímž byla pouze potvrzena vysoká citlivost česko-rakouských vztahů.⁴¹ Ovšem je třeba zdůraznit, že nová série hraničních blokády byla explicitně mířena proti A. Gusenbauerovi, který byl obviňován z liknavého přístupu vůči ČR, a nikoli vůči české vládě či české veřejnosti.

První týdny druhé Topolánkovy vlády také ukázaly, že v osobě ministra zahraničních věcí K. Schwarzenberga Rakušané mohli a chtěli spatřovat partnera, který je v Rakousku znám a který má schopnost přenést se přes tradiční křehkost česko-rakouských vztahů. Návštěva Vídně, již 26. března ministr Schwarzenberg vykonal, se nesla ve znamení zcela nadstandardní pompy, srovnatelné v protokolárních detailech s přijetím amerického prezidenta George Bushe, a to navzdory tomu, že v případě českého ministra zahraničních věcí šlo o *de facto* pracovní, nikoli oficiální cestu.⁴² Návštěva se téměř cele vyhnula temelínské problematice, mezi tématy jednání patřila možnost konzulární spolupráce (konkrétně v Kazachstánu), kosovská otázka, kulturní a přeshraniční spolupráce.

Rakouská cesta českého ministra zahraničních věcí měla mimo jiné za cíl demonstrovat, že v česko-rakouských vztazích neexistují umělá tabu, a to i v otázkách, kde se názory obou zemí rozcházejí. Proto byla otevřena i otázka radarové základny, o níž Rakousko ústy ministryně zahraničí Ursuly Plassnikové otevřeně deklarovalo, že s její výstavbou nesouhlasí.⁴³ S odkazem na rakouskou neutralitu – a nečlenství v NATO – ministr K. Schwarzenberg odmítl vměšování Rakouska do podobných diskusí,⁴⁴ ovšem s tím, že ČR je připravena o radarové základně otevřeně informovat. Mírné neshody rovněž panovaly v oblasti spolupráce v rámci koordinace politik vůči zemím východní dimenze ENP – Rakousko dlouhodobě usiluje o užší začlenění do spolupráce po boku Visegrádské skupiny. Tuto rakouskou iniciativu ovšem K. Schwarzenberg odmítl v institucionalizované podobě, připustil však *ad hoc* spolupráci na dílčích projektech. Český ministr pokračoval v asertivních prohlášeních vůči Rakousku⁴⁵ i v dalších dnech a týdnech, obhajuje jak striktní vládní politiku ohledně Temelína,⁴⁶ tak právo ČR na rozhodnutí o postavení radarové základny.⁴⁷ Velká očekávání rakouské strany od českého ministra zahraničních věcí tak přinejmenším pro tuto etapu nebyla naplněna.⁴⁸

V průběhu jara nadále docházelo v bilaterálních vztazích k situacím, které svou vypjatostí nedávaly příliš nadějí na navázání na atmosféru návštěvy A. Gusenbauera v Praze. Lze zmínit například krátkou dubnovou pracovní návštěvu M. Topolánka ve Vídni, při níž měl údajně otevřeně prohlásit, že česká vláda považuje tzv. melský proces za ukončený s tím, že obě strany by měly přejít na standardní mechanismus

informační dohody.⁴⁹ Premiér tak sice pouze potvrdil dlouhodobou pozici české diplomacie, ovšem pozici, která nebyla dosud příliš otevřeně vyjadřována, neboť Rakousko váže možnost uzavření tzv. melkského procesu na předložení „uspokojivých“ důkazů o bezpečnosti JETE.⁵⁰

Významným posunem ve věci JETE bylo postupné přesunutí celého problému z politické roviny na rovinu expertní. Základem pro expertní dialog se stalo mj. znění odborné zprávy, kterou si nechala rakouská vláda vypracovat vládním poradcem pro otázky jaderné bezpečnosti Helmutem Hirschem a která se stala podkladem pro pozdější reakci českého SÚJB i pro následná jednání parlamentní komise (viz níže). Zároveň začalo být na rakouské straně zřejmé, že mezinárodněprávní nároky dohody z Melku jsou přinejmenším sporné. Stále jasněji se ukazovalo, že, za prvé, žaloba u Evropského soudu nepřichází v úvahu, za druhé, s procesem u Mezinárodního soudního dvora v Haagu by musela souhlasit ČR, a za třetí, smířčí mechanismus u OBSE je právně nezávazný. Za jedinou možnost bylo označeno další řešení na bilaterální úrovni. Takové řešení se nabízelo cestou oficiálního prohlášení rakouské vlády, v němž vyjádří názor, že ČR nesplnila dohody z Melku.⁵¹ Tuto cestu rakouská vláda také zvolila⁵² – na svém zasedání 15. května rozhodla o zaslání diplomatické nóty, která upozorní na bezpečnostní nedostatky JE Temelín.⁵³ Zároveň ovšem kancléř Gusenbauer vyzdvihoval přínos tzv. melkského procesu, díky němuž je Rakousko o Temelínu informováno lépe „než o kterékoli jiné jaderné elektrárně na světě“.⁵⁴ Rakouská strana se nakonec uchýlila k zaslání dopisu (mj. po nátlaku některých zemských stranických organizací) 4. 6. 2007.⁵⁵ V dopise se odvolávala na závěry zmiňované analýzy H. Hirsche, dle něhož ve všech sedmi oblastech, uvedených v melkském protokolu,⁵⁶ existují nevyřešené otázky.⁵⁷ Jinými slovy, že tzv. melkský proces nebyl dosud naplněn. Tím se rakouská vláda vymezila vůči deklarovanému českému postoji, ale podařilo se tím přesvědčit protitemelínské aktivisty o odložení již ohlášených blokad.⁵⁸ Odpovědi na rakouský dopis pověřil premiér M. Topolánek ministra zahraničních věcí⁵⁹ a od počátku bylo zřejmé, že nejcitlivěji bude na české straně vnímána skutečnost, že Gusenbauerův dopis byl záměrně poskytnut rakouskému tisku o týden dříve.⁶⁰ V odpovědi, již 19. června podepsali český premiér a ministr zahraničních věcí, trvala česká strana na tom, že ČR melkskou dohodu naplňuje, vláda se ovšem zavázala detailně reagovat na analýzu prof. Hirsche, a to prostřednictvím expertizy českých odborníků. Oba materiály přitom měly sloužit i jako podklad pro jednání vznikající meziparlamentní komise.⁶¹ Umírněná forma rakouské nóty i české odpovědi s největší pravděpodobností připravily půdu pro celkové uklidnění situace a pro věcnější dialog, k němuž přispěla i platforma společné meziparlamentní komise.

Společná meziparlamentní komise

Společná meziparlamentní komise („pracovní česko-rakouská parlamentní skupina“) představuje první počin podobného druhu v české zahraniční politice, i první komisi, v níž společně zasedli senátoři a poslanci českého parlamentu. Přáním některých rakouských činitelů před započatím jednání bylo předat celý spor o JETE třetí straně.⁶² Český ministr zahraničních věcí takový postup obratem odmítl.⁶³ I pro tyto rozpory a celkově stále dost vyhrocenou situaci nepřineslo první setkání komise Senátu ČR

(10. července) více než prvotní konfrontaci stanovisek,⁶⁴ tj. zájem rakouské strany na předání sporu nezávislému arbitrovi, aby tak vyjádřila obecné obavy z jaderné energie. Česká strana naopak trvala na tom, že závazky z Melku jsou beze zbytku plněny.⁶⁵ Na druhém setkání, které se konalo ve Vídni 18. a 19. září, byly projednávány technicko-bezpečnostní otázky JETE. Přes počáteční skepsi se podařilo uzavřít čtyři z celkem osmi sporných bodů,⁶⁶ což bylo prezentováno jako velký úspěch. K pozitivní atmosféře přispělo do velké míry i to, že se jedna z nejcitlivějších otázek – právní závaznost dohod z Melku – nedostala na pořad jednání. Až na třetí, prosincové jednání byly rovněž přesunuty další kontroverzní body – vysokoenergetické potrubí a integrita tlakové nádoby.

Přesunutí těchto témat bylo aktivisty (kteří ovšem proti jednání v komisi protestovali ještě před jejím začátkem) a opoziční krajně pravicové FPÖ interpretováno jako „kapitulace“ rakouské vlády. Na protest poslanci FPÖ po tomto setkání ukončili svou činnost ve skupině. Třetí společné setkání se konalo opět v ČR – v Českých Budějovicích – 17. prosince. V oblasti právní závaznosti melkské dohody nedošlo k žádnému posunu, česká strana pouze deklarovala, že bere závazky vážně a hodlá je dodržet, nejsou však nikterak (mezinárodně)právně vymahatelné. Ministr Cyril Svoboda dokonce zdůraznil, že pro ČR má politický závazek vyšší hodnotu než závazek mezinárodněprávní, který lze za určitých okolností vypovědět. Dalším závěrem jednání byla výměna informací o seismické aktivitě v regionu a výzva adresovaná českému SÚJB, aby se spolu s rakouskými experty zabýval kvalitou svarů primárního potrubí prvního bloku Temelína.⁶⁷ Tento krok byl dle rakouské strany Zelení příliš nepatrný a na protest proti tomu bezprostředně po jednání skupinu opustili. Tím si vysloužili kritiku od vládních stran, neboť bez zástupců opozice se váha společné pracovní skupiny částečně snížila, a to zejména vůči rakouské veřejnosti.

Ale jinak lze dosavadní fungování komise hodnotit úspěšně – podařilo se uzavřít většinu bodů, kterých si všímala expertní zpráva rakouské vlády, existence skupiny navíc po většinu druhé poloviny roku zamezila konání hraničních blokád. Vcelku hladký dosavadní průběh jednání je mimo jiné nutné přičíst také intenzivní komunikaci mezi předsedy české a rakouské části skupiny (A. Konecny a J. Kasal). Další střety lze nicméně očekávat na jaře 2008, kdy budou znovu otevřeny některé kontroverzní otázky legislativní a technicko-bezpečnostní.

Za vylepšené atmosféry mezi oběma státy ke konci roku bylo také možné ukončit jednu z dlouhodobých priorit české diplomacie, tj. uskutečnění podpisu tzv. informační dohody, k níž došlo 20. 12. 2007. Tento dokument (Protokol⁶⁸) je novelou dohody z roku 1989 s nárokem na nadstandardní výměnu informací mezi oběma státy, dosaženou tzv. melkským procesem. Ze stanoviska české strany však podpis Protokolu především završil specifické projednávání otázek jaderné energetiky v rámci česko-rakouských vztahů a přechod na standardizovanou bilaterální spolupráci v této oblasti.⁶⁹ Rakouská strana vnitrostátní schvalovací proces Protokolu, který zahrnuje rovněž souhlas parlamentu, původně odložila vzhledem k volbám na podzim roku 2006, ovšem ani v dalších měsících po volbách nedošlo k významnějším změnám. Průlom znamenala až únorová návštěva A. Gusenbauera v Praze, kdy přislíbil urychlit jednání o tomto protokolu.

Na závěr této části zbývá dodat, že ve vzájemných sporech ohledně JE Temelín zdaleka nejde pouze o nezbytný kolorit rakouské politiky, ale o skutečně významný rozpor týkající se budoucích zdrojů elektrické energie. Zatímco Rakousko spatřuje svou budoucnost ve stavbě plynových elektráren⁷⁰ a v menší míře také v rozvoji efektivnějšího využívání (obnovitelných) energetických zdrojů, Česká republika se stále více blíží k rozhodnutí o rozšíření svých jaderných energetických kapacit.⁷¹ Z rakouské strany je spoléhání na jadernou energii vnímáno jako rezignace na hledání efektivnějšího využívání energie a vyvíjení nových zdrojů energie obnovitelné, česká strana naopak spatřuje ve zvyšování závislosti na plynu nepřijatelné zvyšování energetické závislosti na Rusku.⁷² A právě postoj vůči Rusku rakouský a český přístup rozděljuje – ruský kapitál posiluje v několika strategických rakouských společnostech, v roce 2007 šlo zejména o spolupráci rakouského ÖMV a Gazpromu na distribuci zemního plynu⁷³ a o masivní investici ruského miliardáře O. Deripasky do Strabagu.

Radar

Ruský faktor je nepřímě patrný i v rakouském postoji k umístění americké radarové základny na území ČR. Přínejmenším v tom smyslu, že odmítavé stanovisko rakouské vlády k chystanému projektu protiraketového štítu ve střední Evropě je v Moskvě se zájmem sledováno. Když sociálnědemokratický ministr obrany Norbert Darabos 22. 8. 2007 označil stavbu radaru za provokaci, vysloužil si nadšenou chválu ruských představitelů (a odmítavé reakce USA).⁷⁴ Otázka radaru byla nadnesena na některých bilaterálních setkáních, v průběhu roku však došlo ke zmírnění původního napětí a obě strany si až na určité výjimky zachovaly zdrženlivost. Pokud však došlo k významnějším nesouhlasným výrokům rakouských představitelů (zejm. ze strany ministra obrany N. Darabose), vždy také došlo k nesouhlasnému komentáři českého ministerstva zahraničních věcí. K odmítavému stanovisku rakouské vlády vůči radaru pravděpodobně přispěla i ideová spřízněnost rakouských a českých sociálních demokratů, kteří s výstavbou základny rovněž nesouhlasí. Téma radarové základny bylo nastoleno například při jednání předsedy české sociální demokracie J. Paroubka s A. Gusenbauerem na jeho únorové návštěvě v Praze, přičemž platí, že rakouští sociální demokraté jsou ve svém protiradarovém postoji o poznání příkřejší než jejich konzervativní koaliční partner. To je ovšem dáno také tím, že se snaží více profilovat na zahraničněpolitických a bezpečnostních tématech než její konzervativní koaliční partner.

Zda může rakouský postoj skutečně něco ovlivnit či zda jde pouze o další v řadě menších diplomatických roztržek, není jasné. Skutečností zůstává, že se Rakoušané pokusili téma radaru oživit na evropské Radě pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy, což není postup, který by příliš odpovídal zájmům současné české vlády.⁷⁵ Na druhou stranu, průběh roku ukázal, že tato aktivita byla spíše ojedinělá a že téma radaru nepředstavuje zásadnější problém.

Schengen

Dalším velkým tématem české zahraniční politiky vůči Rakousku byla problematika vstupu ČR do schengenského prostoru. Rakousko v průběhu roku – a to zejména ústy

ministra vnitra G. Plattera – mnohokrát zdůrazňovalo, i po vstupu do Schengenu, možnost určité ochrany hranic.⁷⁶ Pro ČR bylo nicméně zásadní, že Rakousko postupně upustilo od plánu, o kterém původně uvažoval jak ministr vnitra G. Platter, tak ministr obrany N. Darabos, a to, že by kontroly na hranicích měly odpadnout až po skončení EURO 2008. Proti tomuto plánu česká diplomacie na všech úrovních velice důrazně vystupovala, ať už šlo o pravidelná prohlášení českého ministra zahraničních věcí či ministra vnitra, o setkávání na úrovni předsedů vlád či prezidentů obou zemí. Diplomatický nátlak se stupňoval na podzim 2007, kdy se sice již nehovořilo o oddálení termínu ukončení hraničních kontrol, ale na úrovni rakouského ministerstva obrany a ministerstva vnitra probíhaly konzultace ohledně možností asistenčního nasazení armády v příhraničních oblastech s tím, že by rakouská armáda měla možnost kontrolovat osoby i jejich zavazadla včetně pravomoci zatýkat. Ani tento plán nebyl nakonec realizován (přesto se plánovala větší přítomnost rakouské armády v příhraničních oblastech). Problémy se vstupem ČR do Schengenu, které Rakousko v průběhu roku 2007 demonstrovalo, měly nakonec následek alespoň v symbolické rovině. V rámci oslav vstupu do Schengenu se na česko-rakouských hranicích setkala jen minimum významnějších českých a rakouských politiků. Oproti informacím v českých médiích však nešlo pouze o gesto ze strany Rakouska, ale rovněž o rozhodnutí představitelů ČR.⁷⁷

Dodávka ozbrojených transportérů firmou Steyer

Zejména na konci roku 2007 se do popředí zájmu dostala obří česká vládní zakázka na nákup 199 obrněných transportérů Pandur II, které měla české armádě dodat rakouská firma Steyer. Tuto největší zakázku v historii Armády České republiky podepsal krátce před koncem svého vládního působení ministr obrany Karel Kühnl. Navzdory tomu, že se v první polovině roku dokonce diskutovalo o možném dalším navýšení zakázky (35 strojů za 3,5 mld. Kč), od listopadu se české ministerstvo obrany stále více klonilo k myšlence zakázku kvůli zpožďujícímu se plnění smluvních závazků zrušit. Zrušení zakázky ministerstvem obrany vláda potvrdila na svém mimořádném zasedání 7. prosince.⁷⁸ Pokud by zakázka byla skutečně zrušena, hrozily by koncernu Steyer dle rakouských médií (a koncernu samého) vážné existenční potíže. I z tohoto důvodu rakouská vláda prohlásila, že má na uskutečnění zakázky vážný zájem. A toto téma se promítlo i do setkání kancléře Gusenbauera s českým premiérem Topolánkem na jeho oficiální návštěvě Rakouska v lednu 2008. Prosincové rozhodnutí ministryně obrany tedy může být – a pravděpodobně bude – ještě v roce 2008 modifikováno tak, že se sníží výše zakázky, ale dojde k její realizaci.

Minulostní otázky

Minulostní agenda – zejména pak otázky spjaté s tzv. Benešovými dekrety – představovala v období před vstupem ČR do Evropské unie jednu z nejsložitějších oblastí česko-rakouských vztahů. Po vstupu ČR do EU byla tato rovina – alespoň na nejvyšší úrovni – utlumena. Rok 2007 v tomto ohledu nepředstavoval významnou výjimku, přesto se však minulost do určité míry opět vrátila. Došlo k tomu zejména v souvislosti s Deklarací o platnosti, nezměnitelnosti a nedotknutelnosti tzv. Benešových de-

kretů, již na počátku podzimu 2007 přijala slovenská Národní rada. Jakkoli tento krok vycházel z napjatých vztahů Slovenska s Maďarskem, někteří rakouští představitelé nezůstali stranou. Mluvčí pro vyhnanecké otázky čtyř parlamentních stran (tedy všech kromě Zelených⁷⁹) se na společné tiskové konferenci podepsali pod prohlášení Svazu sudetských landsmanšaftů, v němž bylo odsouzeno vyhánění Němců po druhé světové válce stejně jako majetkoprávní důsledky, které z toho vyplynuly. Na mezivládní, diplomatické úrovni se sice minulostní otázky neprojeví, rozhořčené reakce ovšem zaznívaly ze strany českých zákonodárců. Nelze říci, že by minulostní agenda v roce 2007 představovala příliš vitální položku česko-rakouských vztahů, nicméně právě rok 2007 jasně ukázal, že se v tomto tématu nadále skrývá určitý konfliktní potenciál.

Obchodní spolupráce⁸⁰

Významnějším legislativním počinem v oblasti obchodní spolupráce byla ratifikace smlouvy o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu a z majetku mezi ČR a Rakouskem, která byla podepsána 8. 6. 2006 a vstoupila v platnost 22. 5. 2007.

Cílem této smlouvy, která nahradila již neodpovídající stávající smlouvu z roku 1978, je podpora ekonomické aktivity subjektů na obou stranách. Možné dvojí zdanění zejména snižuje příjmy, které fyzickým a právnickým osobám jednoho státu plynou ze státu druhého.

Hospodářská spolupráce mezi Českou republikou a Rakouskem se v posledních letech vyvíjí úspěšně, roční obrat vzájemného obchodu obou zemí vzrostl jen od roku 2000 téměř o polovinu. Oproti ostatním obchodním partnerům je však od roku 2006 dynamika nárůstu vzájemného obchodu nižší. Tomu odpovídá i situace v českém exportu do Rakouska: až do roku 2006 se Rakousko standardně pohybovalo na místě třetího největšího odbytiště pro české výrobky, od roku 2006 pokleslo na páté místo. Saldo vzájemné obchodní bilance je z hlediska ČR kladné, ovšem dochází na jeho postupné snižování. Nejvýznamnějšími exportními obchodními komoditami jsou elektrická zařízení, přepravní zařízení, kovozpracující a obráběcí stroje a automobily – z velké míry díky nim vzniká kladné saldo českého exportu. Významnou komoditou jsou rovněž nezpracované suroviny a polotovary a pak energie a průmyslové a spotřební zboží.⁸¹ Konkrétními nejvýznamnějšími exportéry do Rakouska jsou firmy Metalimex, a. s., Škoda Auto, a. s., European Data Projekt, s. r. o., a Unipetrol Rafinerie, a. s. Největšími rakouskými dovozci do ČR jsou ÓMV či Baumax. Charakteristické je, že na vývozu i dovozu se často podílejí stejné firmy (např. Škoda, Bosch Diesel), což svědčí o vysoké míře kooperace.

Český export do Rakouska je závislý na charakteru rakouské ekonomiky, která je do značné míry v subdodavatelském postavení vůči ekonomice německé, přičemž české firmy jsou opět často v subdodavatelském postavení vůči firmám rakouským. Proto je jakákoli významnější komoditní proměna spíše dlouhodobou záležitostí. Přesto do budoucna nelze počítat s tím, že by bylo možné zachovat vysoký podíl vývozu surovin a polotovarů. V současné době tvoří jejich export zhruba 20 %.⁸²

Jedním z dlouhodobých problémů obchodního česko-rakouského partnerství, a to právě zejména v oblasti obchodu či turistického ruchu, je neexistence kvalitního infrastrukturního napojení. Tohoto bodu se dotkla většina bilaterálních jednání, ať už šlo o setkání na premiérské a ministerské úrovni či na jednání delegace hospodářského výboru Poslanecké sněmovny v Rakousku. Velký význam mělo setkání českého ministra dopravy Aleše Řebíčka a jeho rakouského kolegy Wenera Faymanna v rámci únorové cesty A. Gusenbauera do Prahy. Středobodem byla zejména výstavba železničního koridoru z Prahy přes České Budějovice, Lince, Lublaň do Koperu, o níž usilují Česká republika spolu s Rakouskem a Slovinskem. Zúčastněné strany mají zájem na tom, aby se tento tzv. Severojižní koridor, jehož klíčové části by měly být hotovy v roce 2012, stal prioritním projektem evropského zájmu, a v tomto smyslu hodlají koordinovat svůj postup vůči EU. Ministři dopravy se rovněž dohodli na definitivní variantě spojení Brna s Vídní – jde o napojení jihomoravské rychlostní silnice R52 u Mikulova na budovanou rakouskou dálnici A5. Chybějící dálniční spojení mezi ČR a Rakouskem je dlouhodobým problémem (ČR je jedinou sousední zemí, která dálničním napojením na Rakousko nedisponuje, a po dlouhou dobu byla neochota k propojení obou zemí patrná spíše na straně Rakouska) a ani na setkání ministrů dopravy se nedospělo ke stanovení jasného termínu dostavby. Na úrovni ministrů dopravy sice vzniklo memorandum k budování trasy Brno–Vídeň, ovšem ve hře nadále zůstaly problémy jak finanční, tak ekologické (v dubnu 2007 např. ministr ŽP M. Bursík zpochybňoval plánovanou trasu přes Mikulov,⁸³ na rakouské straně existují problémy s úsekem mezi Poysdorfem a Drasenhofenem). Rakouský kancléř se však k projektu jednoznačně přihlásil a považuje jej za jednu z priorit nové vlády. Symbolické rovněž je, že den před návštěvou Prahy se A. Gusenbauer spolu s ministrem dopravy W. Faymannem zúčastnili slavnostního zahájení výstavby dálnice A5.⁸⁴

Zatímco tyto body nejsou z bilaterálního pohledu příliš kontroverzní, velmi problematické zůstává spojení Jihočeského kraje a Horních Rakous. Česká strana naléhá na výstavbu dálnice po celé trase od českých hranic až do Lince, Rakousko se obává dalšího zvýšení náporu na přetížený Brennerský průsmyk a počítá zatím s dálnicí jen po Freistadt. Rakousko se rovněž brání i výstavbě dvoukolejné železnice v tomto úseku, určitý prostor pro českou stranu spočívá v přesvědčování rakouských partnerů o možnosti odlehčení části automobilové dopravy přesunem na koleje.⁸⁵

Investice

Zatímco Rakousko je po Německu a Japonsku třetím největším investorem v ČR,⁸⁶ české firmy v Rakousku dlouhodobě nebyly příliš aktivní. Určitou změnu přinesl až rok 2006 (např. vstup firmy s elektronikou OKAY či výrobce prostředků pro údržbu automobilů Retech, které si obě budují vlastní distribuční síť v Rakousku⁸⁷). Možností investic českých firem v Rakousku se zabývaly i dvě parlamentní delegace v Rakousku (senátní hospodářský výbor v březnu a sněmovní hospodářský výbor v květnu). Obě delegace upozorňovaly na to, že v Rakousku existují přílišné bariéry pro české investory.⁸⁸

O přímých obchodních či administrativních bariérách, které by zamezovaly vstup českých podnikatelů či investic na trh, sice hovořit nelze (obecně je ovšem Rakousko

zemí se silnou pozicí státu), problémem ovšem pochopitelně zůstávají vyjednaná přechodná období na volný pohyb pracovních sil a služeb. Přitom export služeb a investice do tohoto odvětví (zejm. stavebnictví a doprava) představují jednu z nejperspektivnějších oblastí pro ČR. Pokud jde o volný pohyb pracovních sil, tato otázka je jednou ze stálých bilaterálních jednání mezi Rakouskem a ČR. Zde je ovšem nutné upozornit na skutečnost, že prostor pro skutečné ovlivnění rakouských rozhodnutí v této oblasti Českou republikou je velmi omezený. V roce 2007 sice došlo k časově ohraničenému pootevření rakouského pracovního trhu pro některé profese občanům z nových členských zemí EU. K tomuto vládnímu nařízení, které za zájmu médií provázely vnitrokoaliční boje, došlo v květnu 2007. Jednalo se o tři vybrané kovodělné profese a důvodem pochopitelně byla poptávka po těchto profesích. Dle rakouského ministerstva hospodářství bude Rakousko v nejbližší budoucnosti potřebovat zhruba 6000–7000 pracovníků z nových členských zemí. Návrh, který by dále pootevřel rakouský pracovní trh, byl v průběhu podzimu 2007 projednáván a v platnost by měl vstoupit až v roce 2008.⁸⁹

Přeshraniční spolupráce

Významným aspektem česko-rakouských vztahů je přeshraniční spolupráce, které, pochopitelně, udělilo významný impulz rozšíření Evropské unie. Pro léta 2007–2013 podléhá přeshraniční spolupráce s Rakouskem operačnímu programu (OP) *Přeshraniční spolupráce ČR–Rakousko*, který je financován z Evropského fondu pro regionální rozvoj (ERDF). Celkem je na tento program vyčleněno 107,44 mil. EUR, jež mají být ještě doplněny z německých a českých národních veřejných zdrojů o 18,96 mil. EUR. Řídícím orgánem OP ČR–Rakousko je Úřad spolkové vlády Dolního Rakouska, v České republice nese za program odpovědnost Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.

OP *Přeshraniční spolupráce ČR–Rakousko* je zaměřen na zlepšení dopravní dostupnosti přeshraničního regionu, ochranu životního prostředí, podporu rozvoje přeshraniční infrastruktury i služeb cestovního ruchu, podporu vzdělávání a sociální integrace, podporu spolupráce hospodářských subjektů a transferu technologií, podporu přeshraniční spolupráce územních samospráv na obou stranách hranice. Program je rozdělen do tří hlavních prioritních os – 1) socioekonomický rozvoj, cestovní ruch a transfer know-how; 2) regionální dostupnost a udržitelný rozvoj; 3) technická pomoc.⁹⁰ Dalším impulzem, jehož význam bude pravděpodobně doceněn až v následujících obdobích, bylo otevření nové vídeňské regionální kanceláře programu JASPERS, společného programu Evropské investiční banky (EIB) a Evropské banky pro obnovu a rozvoj (EBRD), k němuž došlo na počátku května. JASPERS je označení pro program Společné pomoci na podporu projektů v evropských regionech. Jde o iniciativu, která pomáhá členským státům EU ve střední a východní Evropě s vypracováváním projektů, na něž pak poskytuje EK podporu ze strukturálních fondů a z Fondu soudržnosti.

Čilejšímu přeshraničnímu ruchu v roce 2007 napomohlo otevření několika nových turistických hraničních přechodů. Tyto přechody byly otevřeny v souladu se změnou Ujednání mezi ČR a Rakouskem o zřízení určených míst na turistických trasách, která vstoupila v platnost 2. 2. 2007.

Kulturní vztahy

Z bohaté kulturní spolupráce, jejímž základem je zejména činnost místních sdružení, je nutné upozornit na jednu z nejvýznamnějších aktivit posledních let. Tou je seriál vzpomínkových akcí a seminářů ke čtyřicátému výročí srpnové okupace sovětskými vojsky. V tomto obtížném období Rakousko fungovalo jako jedna z hlavních zemí bezprostředně přijímajících české exulanty. Po srpnové okupaci přijalo na 160 000 československých občanů, z nichž zhruba 10 000 v Rakousku zůstalo. Jako připomínka tohoto vstřícného postupu bylo dohodnuto pořádání společných sympozií. Dalším impulzem pro aktivity tohoto typu znamenalo setkání v klášteře Louka u Znojma v polovině června 2007. Na svém únorovém jednání v Praze přislíbili oba předsedové vlád převzít nad akcemi ke 40. výročí pražského jara záštitu, prvního louckého sympozia se zúčastnili ministři zahraničních věcí obou zemí. To vše celé akci dodává významný symbolický náboj,⁹¹ který přispívá k demonstraci toho, že česko-rakouské vztahy nejsou pouze o Temelínu a s ním spjatých problémech. Kromě série akcí ke čtyřicátému srpnovému výročí je z iniciativy MZV ČR připravován projekt Centra pro orální historii, který by měl přispět ke zmapování událostí z roku 1968 a sloužit i jako výraz vděku ze strany ČR.

SLOVENSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE⁹²: VÝCHODISKA

Ideologické orientace vládnoucích stran České republiky a Slovenska se s pozoruhodnou pravidelností mějí. I v roce 2006, zatímco v České republice se ujal vládních otěží kabinet zbarvený liberálně-konzervativně, na Slovensku zvítězila oranžová sociální demokracie strany Smer. Navzdory tomuto ideologickému míjení jsou všeobecně (a právem) česko-slovenské vztahy označovány za nadstandardní. Jednou ze zásadních charakteristik České republiky vůči Slovensku po vstupu do EU je neexistence jakýchkoli významnějších nedořešených témat, spolupráce je vysoce standardizovaná a probíhá ve stále větší míře na resortní úrovni, mimo řízení či koordinaci MZV. Bilaterální vztahy jsou tak zejména určovány 1) multilaterální agendou, a to evropskou, bezpečnostní či visegrádskou; 2) aktuálním mezinárodním vývojem; 3) konkrétní zahraničněpolitickou a ideovou orientací vládnoucích koalic či stran. Tomu odpovídá i dikce *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*, která se odvolává na nadstandardní vztahy i na předpokládanou rostoucí multilaterální bezpečnostní a evropskou agendu.

SLOVENSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI, AGENDA

Aby vůbec bylo možné konzistentně přemýšlet o zahraničněpolitických vztazích mezi oběma zeměmi, je nutné alespoň v hrubých rysech odlišit dvě roviny vzájemného stýkání a potýkání: rovinu praktických, všednodenních vztahů, a rovinu ideologie zahraniční politiky.

V rovině praktických styků se neprojevíly zásadní potíže, ale vyskytlo se napětí. Jisté vzrušení mezi Českou a Slovenskou republikou vyvolala problematika vstupu do schengenského prostoru. Česká vláda neskryvala své znepokojení nad vážnými slovenskými přípravami na zavedení schengenské hranice a velvyslanec ČR při EU Jan Kohout dokonce připustil zprísnění režimu na hranicích, pokud se Slovensko nevyrovná s potřebou vyšší ostrahy svých hranic s Ukrajinou. Hrozící diplomatické napětí však bylo vzápětí zažehnáno zvýšenou spoluprací českého a slovenského ministerstva vnitra (kromě nesčetných konzultací ČR asistovala i zapůjčením některých technických prostředků), stejně jako společným postupem (spolu s dalšími visegrádkými zeměmi) vůči „starým“ členům EU, kteří se včasného rozšíření Schengenu obávaly. Tato spolupráce vyústila v garanci vstupu do schengenského prostoru na konci roku 2007.

Podobně byl v nepopíratelný diplomatický úspěch přetaven i spor mezi Českou a Slovenskou republikou ohledně konání Evropského jaderného fóra. Obě země představily nápad na konání fóra nezávisle na sobě na březnovém summitu EU (2007). Česká a Slovenská republika pak mezi sebou až do letních měsíců bojovaly o možnost jaderná fóra pořádat. Až na nátlak komise (mimo jiné) bylo přijato kompromisní řešení, dle něhož se v pořádní jaderného fóra budou obě země po půlroce střídát. První jaderné fórum již proběhlo v listopadu 2007 v Bratislavě, druhé je plánováno na květen 2008 do Prahy. Ostatně otázka jaderné energie obě země více spojuje, než rozděljuje. Slovenská (a navzdory vládnímu prohlášení) i česká vláda deklarují zájem na rozšiřování jaderných zdrojů elektrické energie jako způsobu, jak čelit potenciální energetické krizi, a stejný zájem mají i na zachování jaderného expertního zázemí.

Z další spolupráce v energetické oblasti rozhodně stojí za zmínku podepsání dohody SR a ČR o skladování nouzových zásob ropy Slovenské republiky na českém území (únor 2007), čímž se Slovensku podařilo vyřešit nedostatek vlastních zásobních kapacit a dosáhnout Evropskou unií požadované úrovně nouzových rezerv.

V přeshraniční spolupráci zůstává patrně nejaktuálnější výzvou vytvoření dohody o železničním a především silničním spojení, které by usnadnilo propojení nových automobilek v Nošovicích a v Žilině. Od konce roku 2008 se v moravskoslezském regionu a na severním Slovensku očekává nárůst až o 6000 kamiónů denně a oběma regionům tak hrozí dopravní kolaps. Těmito otázkami se zabývá především Česko-slovenská mezivládní komise pro přeshraniční spolupráci,⁹³ která se schází každým rokem. Hlavním problémem na slovenské straně jsou finanční otázky, česká strana se mimo to bude potýkat s odporem vůči chystanému rozšíření stávající komunikace R48. Protesty se dají očekávat i kvůli plánované čtyřproudé komunikace R49, která by měla napojit Zlínský kraj se Slovenskem.

Významnou bilaterální agendou byla spolupráce na poli obrany. Především šlo o pokračující kooperaci národních kontingentů v rámci mise KFOR (v letech 2002–2004 působily národní kontingenty jako společný česko-slovenský prapor) a o vytvoření společné bojové skupiny EU. Komuniké o utvoření společné skupiny bylo podepsáno na podzim roku 2005, ovšem s jeho uskutečněním jsou spojeny i jisté obtíže. Za prvé, Česká republika původně chtěla uskutečnit tento projekt s Rakouskem

a Německem, neboť tito partneři jsou materiálně lépe vybaveni pro podobný projekt a možný nedostatek zázemí na české straně by pak bylo snazší vyrovnat. České ministerstvo obrany bylo proto k proveditelnosti celého projektu slovenským partnerem skeptické. Za druhé, v současné době se jedná o poměru vojáků z obou zemí (celkem 1500) a místě možného nasazení, ovšem obě strany nejsou v tomto ohledu příliš zajedno. Původně se počítalo s poměrem 900 českých a 600 slovenských vojáků. Již na jaře roku 2007 se nicméně objevily informace o tom, že Slovensko bude schopno dodat maximálně 300 vojáků, takže česká armáda by musela dodat personál o síle 1200 vojáků. Takový nepoměr ovšem české ministerstvo obrany odmítlo, zároveň však odmítlo spekulace o zániku projektu společné jednotky.⁹⁴ Je sice pravda, že v minulosti se několik společných obranných projektů nepodařilo dokončit (např. modernizace vrtulníků SU-20), ale v průběhu roku byl několikrát plán (a dokonce i termín) zahájení činnosti společné jednotky potvrzen.

V roce 2007 se nepřímě do česko-slovenských vztahů vrátila společná minulost, a to poté, co slovenský parlament přijal *Deklaraci o platnosti, nezměnitelnosti a nedotknutelnosti tzv. Benešových dekretů*.⁹⁵

Lišící se politicko-ideologické zázemí vládnoucích stran těsně před parlamentními volbami 2006 mělo za následek přechodné utlumení kontaktů mezi předsedy vlád. Navzdory těmto odlišnostem však po vládních výměnách nejvyšší představitelé obou zemí symbolicky manifestovali nadstandardní úroveň vztahů, tradici zachoval i český ministr zahraničních věcí, který 15. ledna uskutečnil svoji první (a nečekanou) zahraniční cestu na Slovensko.⁹⁶ Odlišná zahraničněpolitická orientace obou vlád s sebou však přece jen nese potenciál ke konfliktním zájmům. Jde zejména o některé evropské otázky a o odlišné pojetí role Ruska a přístupu k této zemi.

Nelze přitom říci, že by evropská problematika hrála ve vztazích Česko–Slovensko nějak zásadnější roli. Do bilaterálních vztahů zasáhla otázka eura, které se slovenská vláda zavázala přijmout v roce 2009, kdežto česká vláda s určením termínu vstupu do eurozóny otálí. Budoucnost ukáže, zda (pravděpodobně) značně rozdílné datum vstupu do eurozóny ovlivní současné výborné hospodářské vztahy. Intenzivně se debatuje i o blížícím se českém předsednictví v EU, v jehož rámci se počítá s určitou formou kooperace mezi ČR a SR na úrovni ministerstva zahraničních věcí. Oba státy se rovněž shodují na potřebě co nejrychlejší ratifikace *Lisabonské smlouvy*.

Přesto v evropské oblasti existuje ne zcela zanedbatelný konfliktní potenciál. Slovenská evropská politika se vyznačuje konzistencí a spíše konsenzuálním přístupem, naproti tomu pozice České republiky se proměnila se vstupem Občanské demokratické strany do vlády. ODS se netají svým rezervovaným postojem k dalšímu prohlubování Unie a Slovensko sleduje některé projevy vůči EU mezi politickými představiteli ODS s opatrností. Jednou z prvních konkrétních možností, kdy bylo možné projevit evropskou politiku obou zemí, byl summit EU v červnu 2007. Česká vláda na něm mj. požadovala zpřesnění tzv. mechanismu oboustranné flexibility. Slovensko vyjádřilo této české prioritě podporu, ovšem s vědomím, že takový bod nebude příliš kontroverzní, a spíše od české strany očekávalo vyjasnění celého mechanismu.

Nezanedbatelná třetí plocha existuje v souvislosti s řešením kosovské nezávislosti. Slovensko patří do menšinové skupiny zemí (spolu s Kypr, Řeckem a Špa-

nělskem) s odtažitým postojem vůči kosovské nezávislosti, kdežto názor České republiky se shoduje s většinovým vnímáním této otázky. Možnost, že tato třecí plocha přeroste v zásadnější rozpor, je zatím spíše malá. V průběhu roku se obě země shodovaly v potřebě ukotvit jakékoli řešení v rezoluci Rady bezpečnosti OSN a v nutnosti zorganizovat efektivní misi ESDP. Skutečné problémy by mohly nastat v případě jednostranného vyhlášení kosovské nezávislosti, kterou sice jak Slovensko, tak ČR odmítají, ale české sázky zde přece jen nejsou příliš vysoké. Jedinou neznámou by tedy byla slovenská pozice, dle níž je obtížné usuzovat, neboť slovenská zahraniční politika se vykazuje dvojkolejností mezi vyhrocenější rétorikou předsedy vlády a umírněnějším postojem kariérních diplomatů. Slovensko nicméně dokázalo, že má důvěru EU, když se mu podařilo prosadit svého diplomata Miroslava Lajčáka do funkce speciálního představitele EU pro Bosnu a Hercegovinu.

Zahraněční politiku obou zemí bezprostředně ovlivňuje jejich postoj k Rusku. Robert Fico již před nástupem do čela vlády prosazoval nutnost intenzifikace slovenské vazby na Rusko, přičemž tato intenzifikace neměla být pouze pragmatického charakteru, tj. vedena potřebou vyřešit dlouhodobá témata (jako nepřilíš podařená privatizace Transpetrolu, budoucnost ropovodu Družba, licence na obchod se zbraněmi či nová dlouhodobá smlouva na dodávky zemního plynu). Větší náklonnost vůči Rusku je totiž patrná i z programového prohlášení, v němž se v porovnání s předchozími vládami nezdůrazňuje lidskoprávní agenda, či z formy vzájemných slovensko-ruských návštěv a z rétoriky samého premiéra R. Fica. Česká zahraniční politika se naproti tomu v rostoucí míře dostává s ohledem na Rusko do konfliktního postavení.

Konkrétním příkladem, kdy se vektor české a slovenské zahraniční politiky kříží, je téma umístění radarové základny USA na českém území. Slovenský premiér R. Fico se opakovaně vyslovuje proti tomuto kroku. Vždy sice zdůrazňuje, že jde o jeho soukromý postoj, ovšem tento soukromý postoj neváhá tlumočit na státních návštěvách, jak se stalo například právě v Rusku, které radar odmítá. Ovšem na půdě NATO se slovenští představitelé většinou drží linie nastavené ministerstvem zahraničních věcí, která v otázce radaru nemá větší problém. I zde zřejmě částečně působí stranická diplomacie ČSSD, která má s vládním Smerem výborné vztahy.

Význam „ruského faktoru“ ve společných vztazích není rozhodně vyčerpáván rétorickými hrátkami na nejvyšších politických úrovních. Naopak, nejvážnější důsledky může mít pro praktickou středoevropskou spolupráci. Ve stále větší míře se totiž hledá možnost, jak ovlivnit východní politiku EU a zajistit energetickou bezpečnost. Jak důležité je vnímání Ruska pro energetickou politiku, naznačují příklady Maďarska či Rakouska. Tyto státy v porovnání s polským či českým přístupem bez větších problémů či obav zvyšují svou závislost na ruském plynu.

Lze se domnívat, že právě tyto otázky v budoucnu nejvíce prověří míru kvality česko-slovenských vztahů, neboť odpověď na to, co Rusko pro tu kterou zemi znamená, předjímá i některé odpovědi celé východní politiky. Z některých náznaků je přitom možné vyčíst spíše pragmatické než hodnotové směřování slovenské zahraniční politiky vůči tomuto regionu. Takovým symptomem byl například slovenský pokus o zahrnutí Rakouska do visegrádských jednání s Moldávií. Rakousko hledá cesty do východní Evropy jak pro naplňování svých diplomatických misí (např. konzulární

spolupráce), tak svých ekonomických zájmů (zejm. investice). I proto se snaží postupovat vůči těmto zemím nejen samostatně, ale též s pomocí středoevropské regionální spolupráce v rámci uskupení V4 či Regionálního partnerství. Visegrádské státy se však snaží držet „východní“ agendu spíše na úrovni V4, zatímco témata spjatá se západním Balkánem jsou nastolována v rámci Regionálního partnerství či ve formátu V4+.

Obchodní spolupráce⁹⁷

Přestože se podíl obchodu se Slovenskem na celkovém českém zahraničním obchodu od počátku tisíciletí stále snižuje, nadále patří Slovensku (po Německu) místo druhého největšího obchodního partnera ČR. Z předběžných informací za rok 2007 vyplývá, že obchod s ČR představuje 12,43 % celkového obrátu. V letech 2005 a 2006 byla česká obchodní bilance se Slovenskem pasivní, souhrnné údaje za celý rok 2007 nebyly v době zpracování této publikace k dispozici (v prvním pololetí byla bilance vzácně vyrovnaná, tendence druhého pololetí naznačovala nepatrně kladnou bilanci pro ČR). Přední místa komoditní struktury českého vývozu na Slovensko již několik let ovládají osobní automobily (Škoda) a autobusy (Karosa). Vůdčí postavení automobilů Škoda má v posledních letech mírně klesající tendenci, naopak nevyhovující slovenský autobusový park skýtá příležitost pro české výrobce autobusů (Karosa, SOR). V komoditní struktuře českého vývozu pak následovaly ropné oleje, potravinové esence, kávy a čaje. Slovenskému vývozu do ČR dominovaly ropné oleje, polotovary, léky a části a příslušenství automobilových vozidel. Vzhledem k rozvoji automobilového průmyslu lze očekávat, že obchod v tomto odvětví i nadále poroste.

Do budoucna lze očekávat, že poroste obchodní spolupráce v energetické oblasti. V roce 2007 znovu oživila svou činnost na Slovensku firma ČEZ (ČEZ má na Slovensku od února roku 2006 své zastoupení), která se v roce 2005 neúspěšně ucházela o koupi významné slovenské energetické firmy, Slovenských elektrární. ČEZ dlouhodobě projevuje svůj zájem na dostavění třetího a čtvrtého bloku JE Mochovce, v roce 2008 se hodlá zapojit do výběrového řízení na výstavbu pátého bloku JE Jaslovské Bohunice (pokud bude v roce 2008 vypsáno).⁹⁸ Konec roku 2007 se mj. nesl ve znamení jednání o možnosti, že by ČEZ na Slovensko dodával od roku 2009 elektrickou energii v rozmezí od dvou do čtyř terrawatthodin. Tato možnost byla iniciována poté, co byla odložena jednání o smlouvě o dodávkách energie s Ukrajinou.⁹⁹ Další aktivitou ČEZ je předpoklad výstavby elektrárny ve výrobním areálu US Steel Košice na východním Slovensku, k jejíž realizaci má dojít po roce 2009.¹⁰⁰ Kromě toho hodlá ČEZ společně s maďarským MOL postavit v Bratislavě elektrárnu a teplárnu na zemní plyn s kombinovaným výkonem 800 megawatthodin. Kromě pronikání ČEZ na slovenský energetický trh se v roce 2007 intenzivně jednalo o spolupráci v oblasti páteřní přenosové soustavy spravované v ČR firmou ČEPS a na Slovensku firmou SEPS.¹⁰¹

Mimořádným počinem by rovněž bylo chystané spojení nákladních železničních společností ČD Cargo a slovenské ZSSK Cargo. Původně se hovořilo o spojení již v první polovině roku 2008, ovšem na obou stranách existují problémy, které takto brzkému kroku brání. Na české straně existuje zájem nechat ČD Cargo „usadit“ po jeho odtržení od Českých drah, na slovenské straně se vyskytly obavy, že s možným

(a chystaným) prodejem ČD Cargo bude privatizováno.¹⁰² (Tyto obavy vyjadřuje zejména předseda LS-HZDS Vladimír Mečiar a je možné, že celý projekt nakonec ztroskotá.¹⁰³) Problémy se rovněž vyskytly v jednání o podílu managementu v těchto společnostech.

Nejen státní a polostátní podniky ovšem usilují o hlubší propojení se sousedním partnerem, naopak velice charakteristickým rysem pro česko-slovenské obchodní vztahy je vysoký počet česko-slovenských podniků s působností a účastí na obou stranách hranice a vlastnění českých podniků slovenskými majiteli a naopak. V posledních několika málo letech tento trend ožívování starých vazeb strmě vzrostl a významně se na něm podílejí velké finanční a kapitálové skupiny, jako jsou Penta, Agrofert.¹⁰⁴ O mimořádných obchodních vztazích mezi ČR a Slovenskem svědčí mj. i obecná úspěšnost českých firem v nejrůznějších slovenských tendrech – jen za rok 2006 české firmy získaly zakázky za téměř 4 mld. Kč. Druhá nejúspěšnější země, Velká Británie, získala pouze o něco více než miliardu. Přestože poslední léta ukazují, že podíl českých firem na získaných zakázkách se pozvolna snižuje, má ČR do budoucna dobrou výchozí pozici.¹⁰⁵

POLSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA

V období několika let před vstupem do NATO a EU byla úroveň česko-polských vztahů zcela nadstandardní, probíhala pravidelná a intenzivní jednání mezi jednotlivými ministerstvy zahraničních věcí na úrovni odborů a politických ředitelů, pravidelně se scházeli například i vyjednávači vstupu do EU, přičemž za vrchol lze považovat léta 1997–1999. Tato forma spolupráce po vstupu do EU skončila a byla částečně nahrazena visegrádskou platformou. V uplynulých několika letech tedy pozice Polska v české zahraniční politice nijak nepřevyšovala ostatní střeoevropské partnery, čemuž odpovídá i *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*, v níž je zdůrazněna nutnost rozvoje v budování infrastruktury a přeshraniční spolupráce. Zejména ve druhém bodě lze konstatovat značný vývoj.¹⁰⁶ V programovém prohlášení vlády odkaz k Polsku není obsažen. Rok 2007 nicméně ukázal, že vzhledem k aktuální ideové a zahraničněpolitické orientaci české vlády a obou polských vlád mohou obě země vybudovat strategické vztahy. K tomu přinejmenším v roce 2007 přispěl i americký návrh na vybudování protiraketových základů. Výjimečnou kvalitou vzájemných vztahů umožňuje i skutečnost, že kromě několika dílčích otázek, o nichž bude řeč, neexistují žádná otevřená sporná témata.

POLSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA, UDÁLOSTI

Česká zahraniční politika vůči Polsku byla v roce 2007 spoluurčována několika faktory. Na nejvyšší, politické rovině šlo o postoj k evropské ústavní/reformní smlouvě a o postoj k americké nabídce systému protiraketové obrany. Na nižší, diplomaticko-administrativní a resortní úrovni šlo o otázky tzv. územního dluhu a tzv. varšavských

nemovitostí, přeshraniční a hospodářsko-energetické spolupráce. Ve druhé polovině roku, po říjnové změně vlády v Polsku, byla sjednána formou výměny dopisů dohoda o spolupráci ministerstev zahraničních věcí ČR a Polska. Celým rokem se pak táhl problém českých konzulátů v Polsku. Pochopitelně jedním z trvalých a kontinuálních témat je veškerá agenda týkající se visegrádské spolupráce, již je věnována jiná část této kapitoly.

Evropská témata

Oběma prvním politickým otázkám je věnováno několik kapitol této publikace, proto zde nebude nutné zacházet do jakýchkoli detailů. Pokud jde o evropskou reformní smlouvu, již letný pohled na zahraničněpolitickou ideologii hlavních koaličních stran v obou zemích (do října 2007 Právo a spravedlnost v Polsku a ODS v ČR) naznačuje společný názor na tento dokument. Na oficiální návštěvě českého premiéra v Polsku 19.–20. února byla ústavní smlouvě věnována patřičná pozornost, na nejobecnější úrovni se oba státníci shodli zejména na tom, že i přes potřebu zastřešujícího dokumentu se EU nenachází v krizi a není potřeba spěchat s její reformou. Naopak důležitějším cílem je pracovat na co nejrychlejším rozšíření Unie a zachování co možná nejvíce jejího mezivládního charakteru. Ve stejném duchu si pochvalovali shodu názorů prezidentů obou zemí u příležitosti pracovní návštěvy V. Klause v Polsku 25. 1. 2007. Tato schůzka byla především určitou bezprostřední přípravou na chystanou návštěvu německé kancléřky A. Merkelové v Praze, která se týkala zejména budoucího osudu tzv. evropské ústavy. Jak má konkrétní spolupráce a shoda zájmů mezi oběma zeměmi vypadat, ovšem naznačily až dny a týdny před konáním červnového evropského summitu, kdy se zformovala čtyřka zemí s největšími výhradami k návrhu reformní smlouvy (Česká republika, Nizozemsko, Polsko a Velká Británie). Polsko protestovalo zejména proti změněnému systému hlasování v Radě, který by je oslabil, a před summitem několikrát naznačilo, že pokud nedojde na uznání jeho návrhů, použije práva veta. Česká diplomacie před summitem deklarovala tomuto postoji podporu, ať již jednoznačnější (J. Zahradil) či umírněnější (A. Vondra).¹⁰⁷ Mandát pro českou delegaci v Bruselu byl velmi pevně stanoven koaličním jednáním, ale o většinovém hlasování se v něm nehovořilo, byť existovala shoda v podpoře Polska. Bylo zřejmé, že česká strana nepůjde do krajností (např. se neuchýlí k vetování, kterým hrozila pouze při zachování „ústavní rétoriky“). Konečný kompromis na Radě přivodil situaci, že Polsko (ale i menší státy) mohou až do roku 2017 využívat stávajícího přepočtu hlasů. Českou podporu v Bruselu přivítal u příležitosti oficiální návštěvy V. Klause ve Varšavě i polský prezident L. Kaczyński.¹⁰⁸ Česká podpora polské evropské politiky však nebyla bezvýhradná, jak ukázala menší kontroverze na počátku července 2007, kdy se v Polsku opět začala zpochybňovat již existující dohoda z Bruselu (konkrétně premiér J. Kaczyński prohlásil, že by rád „zpřesnil“ dohodu ze summitu). Česká oficiální reakce byla velmi zdrženlivá, ale bylo možné očekávat, že na otevřenou podporu jakékoli polské iniciativy v této věci nedojde, už proto, že koaliční partner ODS – Strana zelených – jakoukoli novou diskusi jednoznačně odmítá.¹⁰⁹ Pochybnosti v této věci byly nakonec utlumeny.

Do budoucna je sporné, jak dalece budou obě země fungovat v EU jako bezprostřední partneři. Jistě existují témata, na nichž se shodnou, jako například rozšiřování EU, posílení východní dimenze ENP. Ovšem již teď je zřejmé, že řada konkrétních politických kroků bude představovat spíše konfliktní plochy – příkladem mohou být reforma zemědělské politiky či tvorba evropského rozpočtu. O finanční perspektivě to nepřímou vyjádřil i český premiér M. Topolánek, který na počátku července prohlásil, že „Unie se začíná jasně dělit na země, které Unii vysávají, a na ty, které mají zájem na větší liberalizaci a svobodě. Česká republika přirozeně patří spolu se zeměmi, jako Velká Británie nebo Dánsko, do té druhé skupiny.“¹¹⁰ Je tedy zřejmé, že při současném trendu hospodářského vývoje bude při sestavování příští finanční perspektivy Česká republika patřit do skupiny čistých plátců, kdežto Polsko stále do skupiny příjemců. Tyto prosté skutečnosti budou stavět obě země proti sobě při vyjednávání o další finanční perspektivě. Stejně tak dosavadní konzultace ohledně energetické politiky příliš nenaznačují shodu (viz část o visegrádské spolupráci). Jak Polsko, tak Česká republika sice usilují o co možná největší diverzifikaci zdrojů, ovšem v závěru roku 2007 se začalo otevřeně hovořit o možnosti českého zapojení do rusko-německého projektu Nord stream, který významně ovlivnil rusko-polské a rusko-německé vztahy.

Jednání o americkém protiraketovém systému

Spojené státy chtějí umístit v Polsku deset protiraketových střel jako součást ochranného deštníku, který má chránit USA a část Evropy před případným útokem. Druhou část štítu v podobě radaru chce Washington postavit v České republice. Téma protiraketových základen sice figurovalo na všech setkáních na nejvyšší úrovni, o konkrétní povaze a hloubce koordinace či alespoň o jednání na expertní a administrativní úrovni to ovšem příliš nevyovídá. Na své únorové oficiální návštěvě ve Varšavě se český premiér shodl se svým polským kolegou J. Kaczyńskim, že na americkou nabídku odpoví kladně, a předběžně se zavázali ke koordinaci postupu a ke vzájemnému informování.¹¹¹ Dle dostupných informací se sice obě země vzájemně informují, ke koordinaci vlastního postupu ovšem příliš nedochází.

Polsko i Česká republika zvolily odlišné strategie v přístupu k USA. Na rozdíl od ČR Polsko vyžaduje od Spojených států investice do své obrany. Polská strana požadovala prvky moderní americké výzbroje, na konci léta 2007 se v této sporné otázce dokonce rýsoval kompromis. Dle hlavního vyjednávače za polskou stranu Witolda Waszczykowskiého, náměstka ministryně zahraničních věcí, se Američané mohli zavázat k poskytnutí nezbytné výzbroje Polsku v případě jeho ohrožení, a to včetně protiraketových baterií, střel Patriot.¹¹² Na konci srpna také zaznívala z polské strany neoptimističtější vyjádření o brzkém dosažení dohody, v téže době již ovšem začínalo být jasné, že dojde k parlamentním volbám, které proces vyjednávání mohly prodloužit.

Tento předpoklad se potvrdil poté, co s podzimním nástupem nové vlády premiéra Donalda Tuska Polsko své podmínky a vyjednávací postoj přitvrdilo. Nejen předseda vlády z liberální strany Občanská platforma, ale i ministr obrany Donald Klich či ministr zahraničních věcí Radosław Sikorski začali ve vztahu k raketové základně používat opatrnější tón, zdůrazňující nutnost zvážit výhody a nevýhody, ale především

nutnost vyřešení vztahů s Ruskem a vyčkání na rozhodnutí amerického Kongresu.¹¹³ Na konci roku 2007 začínalo být jasné, že vyjednávání a rozhodování o základně v Polsku potrvá ještě přinejmenším několik měsíců. Zatímco ČR se na přelomu roku pravděpodobně výrazně přiblížila k závěru, polská vláda se například zavázala uskutečnit na počátku roku 2008 konzultace s Ruskou federací, což je další známka odklonění od kurzu nastaveného vládou J. Kaczyňského. Pro českou vládu je přitom zcela klíčové, aby byly ve střední Evropě vybudovány oba komponenty protiraketové obrany a nikoli pouze radar, neboť česká argumentace je založena zejména na zvýšení bezprostřední bezpečnosti, ke které bez polských interceptorů nedojde. V případě, že se zkomplikuje polské jednání s americkou vládou, bude vládní pozice v přesvědčování veřejnosti, opozice, ale i některých koaličních partnerů velmi obtížná. Česká vláda proto bude mít mimořádný zájem na dokončení jednání a lze očekávat, že i v případě, že česká dohoda bude připravena k podpisu, kvůli manifestaci solidarity s polským partnerem na podpis nebude příliš spěchat.

Určitou solidaritu s Polskem prokázala Česká republika i v otázce vízové problematiky. Státy visegrádské čtyřky a Pobaltí uzavřely v roce 2006 neformální koalici pro vízovou rovnost (mj. si státy této koalice společně najaly lobbistickou firmu Dutko Worldwide, aby působila v jejich prospěch). V srpnu 2007, kdy byl v USA přijat klíčový zákon, upravující podmínky pro bezvízový režim, bylo zřejmé, že jemným sítem maximálně 10 % odmítnutých žádostí o vízum, které nový zákon stanovil, projde do bezvízového režimu pouze Česká republika. Naopak, Polsko bude mít s naplněním potřebného limitu největší problémy. Navzdory tomuto příznivému stavu pro ČR se česká diplomacie po přijetí zákona plně postavila za ostatní státy „koalice“ a připojila se ke kritickému společnému prohlášení, v němž mimo jiné stálo: „Někteří z amerických spojenců budou i nadále omezováni umělými překážkami, které neodrážejí jejich závazky a angažovanost v posilování transatlantické a celosvětové bezpečnosti.“¹¹⁴ Česká diplomacie přitom v průběhu projednávání zákona nelibě nesla, že Polsko i přes společnou iniciativu v otázkách víz vsadila hodně na vlastní diasporu v USA, která měla potenciál ovlivnit jednání konkrétně v polský prospěch. V tomto ohledu je rovněž zajímavé, že Maďarsko se k ostatním státům nepřipojilo, namísto toho zaslalo USA dopis, v němž zákon považuje za povzbudivý krok.

„Strategické partnerství“ ČR a Polska je dále umocněno ideologickou spřízněností české hlavní koaliční strany se stranou Právo a spravedlnost (PiS), která vládla v Polsku do podzimu 2007, tak se stranou Občanská platforma, která se stala vůdčí koaliční silou po říjnových volbách. Česká republika byla proto jednou z mála evropských zemí, jejíž vláda nevyhlížela k výsledkům polských voleb s napětím v obavách, zda PiS neobhájí svůj vládní mandát. Zde se ovšem ukazuje zajímavý paradox – zatímco na nejvyšší úrovni (prezident, premiér) probíhaly velice intenzivní rozhovory, například polská ministryně zahraničních věcí Anna Fotyga kromě cesty na visegrádské setkání na Štíříně Českou republiku vůbec nenavštívila. Navíc v porovnání s ostatními visegrádskými partnery panuje ve vztahu ČR–Polsko dlouhodobě nižší úroveň expertních a pracovních konzultací mezi ministerstvy zahraničních věcí. V této věci změna polské vlády zapůsobila pozitivně, ochota polského ministerstva zahraničí více komunikovat se dle informací českého MZV zvýšila. Ostatně i české MZV s větší aktivitou vy-

čkávalo, neboť s postupem roku 2007 polská politická scéna stále jednoznačěji spěla k předčasným volbám, a za této situace by nebylo příliš prozíravé iniciovat jakýkoli dlouhodobější projekt. Takovým dlouhodobějším projektem, k jehož realizaci došlo po změně polské vlády, byla dohoda mezi MZV Polské a České republiky o spolupráci, k níž došlo v průběhu listopadu a prosince 2007. Dohoda by měla přispět k ustálení konzultací a kontaktů na pracovní a expertní úrovni (na politické úrovni jsou kontakty v zásadě zavedené). Konkrétně by se měla alespoň jednou za rok uskutečnit setkání na úrovni náměstků ministrů, kde budou vyhodnoceny výsledky meziresortní spolupráce v oblasti zahraniční politiky a prodiskutovány aktuální zahraničněpolitické problémy. Stejně tak by se alespoň jednou ročně měli setkávat političtí ředitelé MZV a ředitelé příslušných teritoriálních sekcí, kde by se mimo jiné mělo hovořit o visegrádské problematice.¹¹⁵ Na úrovni konkrétních odborů pak má docházet k průběžnému monitorování možné oblasti společných zájmů a navrhopvat konzultace dalších útvarů ministerstev zahraničních věcí. Jinými slovy dohoda, již iniciovala česká strana, by měla ustálit mechanismus setkávání na všech administrativních úrovních s přesahem do dalších útvarů MZV. Důvodem této iniciativy je nutnost vyšší intenzity komunikace o aktuálních a všednodenních, praktických problémech, které není možné řešit v rámci visegrádského fóra či v rámci nejvyšších bilaterálních setkání.

Přesuneme-li pozornost právě na všednodenní agendu česko-polských vztahů, na jejich techničtější a méně politickou dimenzi, lze hovořit zejména o přeshraniční spolupráci a kromě toho o některých otevřených otázkách v souvislosti s nevyjasněnými majetkovými a územními záležitostmi.

Přeshraniční styk s Polskem je tradičně na vysoké úrovni a jde často o iniciativu občanských aktivit, kulturních spolků a sdružení. Sama občanská iniciativa ovšem nedokáže překonat problémy, které plynou například z nedostatečné infrastruktury, nedostatku financí atp. Významnou formou oboustranné přeshraniční spolupráce jsou euroregiony, kterých je na polsko-české hranici šest. Hlavním současným finančním garantem rozvoje přeshraničního styku je ovšem operační program EU *Přeshraniční spolupráce Česká republika–Polsko*, který byl vypracováván od druhé poloviny roku 2005 a schválen byl Evropskou komisí 11. 12. 2007. Objem financí, které jsou v OP pro ČR a Polsko k dispozici (219 mil. EUR), je největší ve srovnání s ostatními sousedními státy či regiony.¹¹⁶ Hlavními cíli OP ČR–Polsko jsou: posilování dostupnosti, podpora rozvoje podnikatelského prostředí a cestovního ruchu, podpora spolupráce místních společenství a technická pomoc.¹¹⁷ První projekty v rámci OP budou přijímány až od 14. 1. 2008. Klíčovým aktérem přeshraniční spolupráce je Česko-polská mezivládní komise pro regionální spolupráci, která je ovšem na rozdíl od obdobné komise česko-slovenské v gesci ministerstva zahraničních věcí, konkrétně ředitele OSE. Komise vznikla na základě mezivládní dohody v roce 1994, má 12 pracovních podskupin, které pokrývají veškerou agendu přeshraniční spolupráce.¹¹⁸ V roce 2007 se komise sešla v říjnu v polském Opoli a kromě zhodnocení činností jednotlivých pracovních skupin se intenzivně zabývala možnostmi, které pro přeshraniční spolupráci skýtá vstup do schengenského prostoru.¹¹⁹

Regionální přeshraniční spolupráce, stejně jako obchodní vztahy, o nichž bude řeč dále, se bezprostředně dotýká rušení českých generálních konzulátů v Polsku. Již

v září 2005 byl zrušen Generální konzulát ČR ve Vratislavi, který se významnou měrou podílel jak na obchodní, tak na kulturní spolupráci. Proti tomuto kroku se postavily například sousedící české kraje – Královéhradecký, Liberecký a Pardubický, ale i podnikatelské kruhy. Objevilo se více pokusů, jak GK Vratislav nahradit, například ustanovením regionální kanceláře dotčených krajů či zřízením pobočky Českého centra. Oba pokusy však byly neúspěšné. Zrušení má potkat v roce 2008 i Generální konzulát v Katovicích. O tomto kroku bylo rozhodnuto v souvislosti s optimalizací konzulárních služeb a s proměnou konzulárních a zahraničněekonomických priorit MZV. Na konci roku 2007 již přestal na uvedeném konzulátu fungovat konzulární a vízový úsek, přelom roku 2007 a počátek roku 2008 byl svědkem jednání o dalším osudu prostor a využití budovy, v němž se GK nachází. Stejně jako proti rušení GK Vratislav se objevily výhrady, zejména z Moravskoslezského kraje a podnikatelů (např. i v rámci obchodní pracovní podskupiny česko-polské komise pro přeshraniční spolupráci). Tyto výhrady vyústily v několik možností, jak aktivity GK Katovice alespoň v určité podobě zachovat. Na přelomu roku se jednalo o těchto dvou variantách: 1) namísto GK by byl v Katovicích zřízen honorární konzulát; 2) GK Katovice by se stal detašovaným pracovištěm OEÚ velvyslanectví ve Varšavě. V případě této druhé varianty by v Katovicích působil jeden diplomat obchodně-ekonomického úseku ZÚ Varšava, čímž by zůstal zachován diplomatický statut. Dále byla učiněna nabídka směrem k CzechTrade, CzechTourism a Moravskoslezskému kraji, aby se na fungování pobočky podílely, nevyužitá část objektu by byla pronajata.

Celá záležitost má svůj širší přesah – lze očekávat, že do budoucna bude státní pomoc příhraničnímu obchodu, turistice či kultuře ve stále větší míře nahrazována „svépomocí“ konkrétních krajů či hospodářských komor. Je však otázkou, zda v současné situaci, kdy celý systém spoléhá na pomoc diplomatického zastoupení, není rušení konzulátů a přesun ušetřených prostředků například do východní či jihovýchodní Evropy předčasný. Tím spíše, že na ZÚ Varšava působí na OEÚ pouze jeden diplomat a po zrušení GK Katovice by spravoval trh s potenciálními 38 miliony zákazníků. Navrhovaná druhá varianta se tak jeví jako žádoucí přechodné období, které postupně napomůže iniciovat nový systém podpory meziregionálních obchodních a kulturních aktivit i bez zprostředkování MZV.

V případě nevyjasněných územních a majetkových záležitostí existují dvě dosud otevřené položky, a to tzv. hraniční dluh, který má Česká republika vůči Polsku, a problém tzv. varšavských nemovitostí. Hraniční dluh vznikl po změně hranic v roce 1958. Polsko po druhé světové válce nadále vznášelo hraniční požadavky, týkající se Těšínska, slovenské Oravy a Spiše. Se zakotvením stávající podoby hranic Polsko souhlasilo pouze pod podmínkou, že dojde k co možná největšímu napřimění a zkrácení hraniční čáry. Důsledkem napřimění byla státní hranice zkrácena zhruba o 80 kilometrů, což bylo zakotveno ve smlouvě z roku 1958. Zkrácením hranice nastalo 85 změn průběhu hraniční čáry, po nichž tehdejšímu Československu zůstalo navíc zhruba 386 hektarů území. Po téměř padesáti letech existence dluhu došlo v roce 2007 k prvnímu kroku řešení, které by přijaly obě strany. Až do roku 2007 totiž platilo usnesení koaliční vlády J. Paroubka, že vyrovnání hraničního dluhu se uskuteční výlučně finanční cestou. Tento návrh pochopitelně polské straně nevyhovoval. Až na schůzce minis-

trů vnitra I. Langer a J. Kaczmarka (v rámci cesty M. Topolánka do Polska) došlo ke změně českého postoje a bylo dojednáno, že dluh bude kompenzován nemovitostmi, které se Česká republika pokusí nalézt. V průběhu roku 2007 bylo rozhodnuto, že pozemky budou vráceny ve dvou etapách. V první bude vráceno 132 hektarů, které již má ČR k dispozici, další pozemky budou hledány.

Otázka tzv. varšavských nemovitostí vyplývá z poválečného znárodnění čtyř českých objektů ve Varšavě, z nichž nejvýznamnějšími jsou budova českého velvyslanectví s rezidencí. Tato sporná otázka byla otevřena na počátku devadesátých let, přičemž lze očekávat, že řešení celého sporu bude pokračovat i v následujících měsících a možná i letech.

Konec roku 2007 byl svědkem vzniku myšlenky Česko-polského fóra, které by mělo být doplňkem výborných vztahů na nejvyšší politické úrovni a nové dohody mezi ministerstvy zahraničních věcí. Česko-polské fórum by mělo působit jako platforma pro dialog mezi zástupci akademické obce, nevládních institucí a zainteresovaných jedinců z obou zemí. Tematicky by mělo být zaměřeno na tři oblasti: historicko-duchovní, politickou a kulturně-společenskou. Na konci roku 2007 se diskutovalo o možných formách financování, nabízely se tři způsoby: prostřednictvím vědeckých grantů MZV, prostřednictvím společné podpory dalších resortů či na základě rozhodnutí vlády. Pro fungování fóra by pochopitelně byla nejpříznivější varianta třetí, ovšem toto rozhodnutí je plně v rukou současných vlád a až od prvních měsíců roku 2008 lze očekávat vyjádření z obou stran.¹²⁰

Obchodní vztahy

Polsko je po Německu a Slovensku třetím nejvýznamnějším obchodním partnerem, ČR zaujímá v Polsku místo páté. Vzájemný obrat narostl radikálně od roku 2002, a to jak v relativních hodnotách (Polsko bylo v roce 2002 až sedmým nejvýznamnějším obchodním partnerem), tak absolutních – vzájemná obchodní výměna se zvětšila od roku 2002 do roku 2006 třikrát. Tento nárůst činí z Polska jednoho z klíčových obchodních partnerů pro ČR, což dodává vysoké úrovni politických kontaktů další nepomenutelný základ. Za prvních sedm měsíců roku 2007 měla ČR nepatrně aktivní saldo, ostatně stejně jako v uplynulých šesti letech. Polsko se svými 38 mil. obyvatel patří k největším trhům ve středoevropském regionu, a vzrůstající dynamika vzájemného obchodu dokazuje, že se obě ekonomiky v posledních letech stále více hledají. Kromě tradičního českého vývozu, jemuž vévodí surový kov, kovové výrobky, stroje, vozidla a dopravní zařízení, se v obchodních vztazích s Polskem začínají prosazovat složitější formy spolupráce, jako vytváření konsorcií, zakládání společných firem a kapitálová účast, spolupráce na třetích trzích. Jedním z nejvýznamnějších investorů v Polsku je firma ČEZ, která má ve Varšavě svou reprezentační kancelář. Nejvýznamnějšími polskými akvizicemi byly již v roce 2006 vyhrané tendry na koupi většinových podílů v hornoslezských elektrárenských společnostech Elektrociepłownia Chorzów „Elcho“, Sp. z o. o., a Elektrownia Skawina S. A. Přibližně 75% podíl akcií v elektrárnách Skawina a Elcho vlastní skupina ČEZ prostřednictvím společností CEZ Silesia B. V. a CEZ Poland Distribution B. V.¹²¹ ČEZ se ucházel o koupi dalších podílů v polské energetice, konzervativní vláda J. Kaczyňského však

privatizaci zastavila,¹²² na postoj současné vlády liberální vlády D. Tuska se prozatím čeká. V každém případě je ČEZ připraven zúčastnit se dalších privatizací. Největší polskou investicí v ČR je koupě Unipetrolu gigantem PKN Orlen.¹²³ Stejně jako v případě Slovenska i v česko-polských obchodních vztazích se uskutečnily největší investiční akvizice v oblasti energetiky.

MAĎARSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA

Maďarsko bylo v koncepci zahraniční politiky ČR charakterizováno jako partner nejbližšího středoevropského regionu, se kterým ji pojí zejména úspěšná spolupráce v rámci Visegrádské skupiny.¹²⁴ Tato charakteristika je velice trefná, neboť i v současnosti v bilaterálních vztazích s Maďarskem vévodí visegrádská problematika, spolu s další multilaterální oblastí, tj. EU a NATO. Současné česko-maďarské vztahy jsou plně standardizovány a orientují se na aktuální pragmatickou spolupráci. Tomu bude odpovídat i rozsah oddílu, věnovaného Maďarsku, který bude v porovnání s ostatními částmi této kapitoly omezený a soustředí se jen na několik vybraných aspektů bilaterálních vztahů.

MAĎARSKO V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA, UDÁLOSTI

Na konci března premiér Topolánek oficiální návštěvou Maďarska zakončil sérii návštěv po visegrádských zemích, již v posledních letech tradičně absolvuje každý český premiér pro potvrzení kvalitních vztahů v rámci členských států tohoto uskupení. Návštěva Budapešti byla hlavně zasvěcena konzultacím o umístění radarové základny v ČR. Maďarsko se k chystané výstavbě staví spíše chladně, byť jasně uznává právo ČR na vlastní rozhodování. Hlavním zájmem Maďarska v této problematice je posunutí jednání na vícestranné fórum, maďarská diplomacie mimo jiné usiluje o co nejužší komunikaci s Ruskem (maďarský premiér Ferenc Gyurcsány se např. sešel s českým ministrem zahraničních věcí před svou únorovou návštěvou Moskvy).¹²⁵ Významné prohlášení, vzhledem ke středoevropskému regionu, ovšem učinil premiér M. Topolánek v odlišné záležitosti: na své návštěvě v Maďarsku vyslovil zájem formulovat priority předsednictví ČR v EU v rámci visegrádské čtyřky¹²⁶ a v průběhu předsednictví s Visegrádskou skupinou rovněž úzce spolupracovat. V průběhu roku 2007 nenabyl tento návrh konkrétnějších obrysů, jeho vyslovení nicméně svědčí přinejmenším o vůli navázat české předsednictví na visegrádský rozměr středoevropské spolupráce.

Na rozdíl od Slovenska nejsou vztahy ČR s Maďarskem prakticky vůbec zatíženy minulostí, která zejména po nástupu vlády R. Fica znovu rámuje slovensko-maďarské potýkání. Maďarsko s Českou republikou sdílí značný zájem o stabilizaci Balkánu a zejména o co nejrychlejší integraci Chorvatska do EU (které také Maďarsko podpořilo při podzimní volbě na funkci nestálého člena RB OSN). Celý balkánský vektor středoevropské spolupráce je silně provázán s činností Regionálního partnerství (země V4 + Rakousko a Slovinsko). Jisté rozpaky v rámci V4 ovšem budí občasná

maďarská snaha včlenit Slovinsko a zejména Rakousko do visegrádské spolupráce samé, například prostřednictvím větší participace Rakouska na činnosti V4, kterou vyvíjí vůči východní Evropě. Rakousko již od osmdesátých let hraje v maďarské zahraniční politice roli jednoho z nejvýznamnějších partnerů¹²⁷ a ve visegrádské spolupráci se tento faktor čas od času projevuje. Česká republika (stejně jako Polsko a Slovensko) ovšem prosazuje názor, že regionální spolupráce vůči východní Evropě by měla zůstat ryze na bázi V4.

Tyto vcelku zanedbatelné třetí plochy se pochopitelně nepromítají do vztahů na nejvyšší úrovni, svou roli hrají spíše na úrovni expertních jednání diplomatů, zasvěcených do visegrádské problematiky. Právě tuto expertní a nepolitickou úroveň významnou měrou ovlivnilo memorandum o porozumění mezi ministerstvy zahraničních věcí Maďarska a České republiky, které bylo podepsáno v roce 2006. Memorandum kodifikovalo systém konzultací mezi oběma ministerstvy, které byly v posledních pěti letech na nízké úrovni (výjimku představují konzultace bezpečnostních odborů, uskutečněné i v minulosti). Dle memoranda se má alespoň jednou ročně konat setkání vrchních sekčních ředitelů (v roce 2006 se uskutečnilo první za uplynulých pět let), z tohoto setkání mají – v součinnosti s OSE a českým ZÚ v Budapešti – vyplynout témata pro jednání dalších odborů z ústředí. Počátek meziodborové komunikace by v budoucnu mohl přispět k intenzivnějším vztahům mezi ČR a Maďarskem, neboť do středoevropského rozměru české zahraniční politiky mohou být vtaženy i takové odbory MZV, které se svým tematickým zaměřením s problematikou střední Evropy či česko-maďarských vztahů míjejí.¹²⁸ Otázkou do budoucna zůstává, jak může konkrétní spolupráce mezi jednotlivými odbory ve skutečnosti probíhat.

Kromě práce na implementaci memoranda probíhalo v roce 2007 hledání prostoru pro bilaterální spolupráci v konzulární oblasti. Maďarská strana nejdříve vytipovala síť zastoupení, v nichž by mohla spolupráce probíhat. Česká strana ovšem navrhla odklad počátku spolupráce do období po vstupu do schengenského prostoru a Maďarsko mezitím navázalo spolupráci jinde. I nadále však probíhaly v podzimním období konzultace o možné spolupráci a je patrné, že zájem z obou stran trvá.

Ekonomické vztahy¹²⁹

Menšímu politickému významu, jaký Maďarsko má v zahraniční politice ČR v porovnání s bezprostředními středoevropskými sousedy, odpovídá i menší význam ekonomický. Přestože vzájemný obchod v posledních pěti letech razantně narůstá, řadí se Maďarsko na 11. místo v pořadí nejdůležitějších obchodních partnerů s 2,7% podílem na českém zahraničním obchodu. Obdobně Česká republika zaujímá 10. místo s 3,2% podílem na zahraničním obchodu maďarském. Nejvýznamnější českou vývozní komoditou jsou tradičně osobní automobily Škoda, jejichž prodej rostl v roce 2006 navzdory obecnému poklesu prodeje osobních automobilů v Maďarsku. Dalším hlavním vývozním artiklem jsou uhlí a kapalná paliva, výrobky ze železa a oceli, potraviny a spotřební elektronika.

Mediálně nejvděčnější událostí na poli hospodářských vztahů za rok 2007 byly několik měsíců trvající spekulace o možném spojení dvou největších energetických společností střední Evropy – českého ČEZ a maďarského MOL. Za tímto spojením

byla zejména hledána snaha, jak zabránit „nepřátelskému“ převzetí MOL rakouským ÖMV. ÖMV v průběhu roku 2007 upevnilo své vazby na ruský Gazprom a usiluje o převzetí kontroly nad MOL. Prodejem akcií měl MOL získat potřebné prostředky k nákupu vlastních akcií, které rovněž skupuje právě ÖMV (vlastní již zhruba 20 % akcií). Tímto způsobem by ČEZ napomohl MOL zabránit nepřátelskému převzetí rakouskou společností. Obě společnosti však tento důvod odmítaly,¹³⁰ tím spíše, že součástí strategické aliance MOL a ČEZ je výstavba dvou plynových elektráren a faktická závislost na ruském plynu by se tím nijak nesnížila. K podpisu dohody došlo 20. 12. 2007 a jejím výsledkem je plán na založení společné firmy, která postaví dvě paroplynové elektrárny (jednu na Slovensku a druhou v maďarském Dufi) za zhruba 27 mld. Kč. ČEZ zároveň potvrdil nákup 7 % akcií ÖMV za 15 mld. Kč.¹³¹

Zmíněná dohoda potvrzuje silící trend posledních let, kdy dochází k stále hlubšímu propojování střední Evropy v oblasti energetiky, což může do budoucna znamenat další důvod k intenzivnější komunikaci o energetických otázkách na vyšší, politické úrovni.

IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ STŘEDOEVROPSKÉHO ROZMĚRU ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY

Nejvýznamnějším aktérem české zahraniční politiky vůči středoevropskému regionu je vláda ČR a její předseda. Jak bylo zmíněno v úvodní kapitole, diplomacie předsedy vlády a vláda ČR svými pravomocemi vytváří obecné podmínky pro podobu zahraničněpolitických vztahů. Pokud jde o středoevropský rozměr české zahraniční politiky, vlastní akcenty kladl premiér v roce 2007 zejména ve vztahu k Rakousku, Polsku a Visegrádské skupině. Co se týká Rakouska, šlo zejména o návrh na vytvoření meziparlamentní pracovní skupiny a obecněji i o značný zájem o tyto bilaterální vztahy. Tomuto zájmu odpovídá i skutečnost, že se Rakousko – na rozdíl od ostatních oblastí české středoevropské politiky – dostalo i na vlastní jednání vlády, a to v souvislosti s letním prohlášením vlády k tzv. melkskému procesu a v souvislosti s prosincovým zrušením zakázky na dodávku rakouských obrněných transportérů od firmy Steyer. Ve vztahu k Polsku premiér přispěl k celkovému oživení vzájemných vztahů, i sami polští diplomaté uznávají, že je v tuto chvíli česká strana tím, kdo přichází s novými iniciativami.¹³² Tato aktivizace souvisí jak s americkou nabídkou na výstavbu prvků protiraketového systému na území Polska a ČR, tak s ideovou blízkostí mezi ODS vůči polským pravicovým partnerům. Ostatně sám premiér M. Topolánek označil svou vládu za polonistickou. Lze dokonce tvrdit, že sblížení mezi polskou a českou vládou lze přičíst pokrok v řešení tzv. hraničního dluhu. Premiér Topolánek rovněž prokázal značný zájem o visegrádskou spolupráci. Ten sice může být dán probíhajícím předsednictvím ČR v tomto uskupení a s tím spjatou vyšší mírou medializace, v každém případě však premiér svým aktivním přístupem poskytl významnou politickou podporu pro další zahraničněpolitickou činnost, kterou vyvíjí MZV. M. Topolánek dokonce usiloval o užší koordinaci visegrádské agendy mezi MZV a Úřadem vlády ČR.

Ve vztahu ke Slovensku a Maďarsku spíše pouze navázal na vlády předchozí a potvrdil nadstandardní úroveň vztahů.

Ministerstvo zahraničních věcí díky svému bezprostřednímu kontaktu s teritoriem poskytuje expertní zázemí, stejně jako plní roli vykonavatele „každodenní“ zahraniční politiky. Nejužší kontakt se sledovaným prostorem udržuje Odbor střední Evropy (OSE) a jednotlivé zastupitelské úřady. Obecně vztah ústředí (zejm. OSE) a ZÚ funguje tak, že OSE má řídit a koordinovat činnost jednotlivých úřadů a OSE by mělo fungovat rovněž jako garant koncepčních a dlouhodobějších kroků. V roce 2007 ústředí intenzivně pracovalo na budování pozitivního obrázku Rakouska, zejména prostřednictvím projektu výročí srpna 1968 (pochopitelně zde postupovalo ve spolupráci s vídeňským ZÚ).

Naprosto klíčovou a nezastupitelnou roli hraje OSE při vstupu České republiky na pole visegrádské spolupráce. Koordinace aktivit V4 byla již naznačena. Nyní zbývá dodat několik dalších detailů. Příprava a iniciace visegrádských témat a agend závisí na práci diplomatů na oddělení visegrádské spolupráce jednotlivých ministerstev zahraničních věcí (či jejich ekvivalentů), přičemž o iniciativách odtud vzešlých se diskutuje na setkání visegrádských koordinátorů. Visegrádští koordinátoři působí jako hlavní komunikační a koordinační kanál V4. Záležitosti většího politického významu, které vyplynou z jednání koordinátorů, jsou vždy projednávány sekčními šéfy či politickými řediteli. Ti také většinou odsouhlasí agendu pro jednání ministrů zahraničních věcí, která se konají spíše nepravidelně, podle potřeby, vždy ale přinejmenším dvakrát ročně. Velmi významné jsou kontakty mezi velvyslanci visegrádských zemí, ať už ve vlastním středoevropském regionu, tak v některých jiných státech, například v USA. Zajímavá je otázka koordinace a komunikace mezi Úřadem vlády ČR (předsedou vlády) a MZV v oblasti V4. Dle dostupných informací probíhala v roce 2007 bez problémů, většinu agendy, již MZV navrhovalo, se podařilo prosadit na konkrétní jednání předsedů vlád, což je často jediná možnost, jak udělit určité iniciativě realizační impulz.¹³³ Právě ve vytváření agendy či podkladových materiálů pro jednání dalších zahraničněpolitických činitelů spočívá další významná funkce národního koordinátora. V plnění těchto úkolů koordinátor bezprostředně spolupracuje s jednotlivými ZÚ.

Iniciativy OSE se neobejdou bez podpory vyšších pater českého ministerstva zahraničních věcí. Většina návrhů musí být schválena ředitelem teritoriální sekce či ředitelem politickým. Špičku této pyramidy pochopitelně tvoří ministr zahraničních věcí, jehož působení vůči středoevropskému regionu bylo velmi viditelné zejména ve vztahu k Rakousku. Prosazování priorit v rámci ústředí většinou nenaráží na žádné překážky

Vzájemná informovanost a spolupráce mezi ústředím a ZÚ funguje bez problémů. Za touto bezproblémovostí stojí částečně skutečnost, že na rozdíl od některých jiných odborů nedochází v prostoru střední Evropy k tak velké fluktuaci diplomatů, s jakou je možné se setkat v některých jiných odborech. Po období působení v ústředí je většinou příslušný pracovník MZV vyslán do některého ze středoevropských států a naopak, což přispívá ke kvalitě fungování a ke kontinuitě tohoto odboru. Tam, kde konkrétní

projednávaná agenda nesouvisí přímo s tematickým zaměřením OSE, je zapotřebí přistupovat k němu jako k teritoriálnímu odboru, a proto spíše jako ke zprostředkovateli expertních kontaktů než jako k hlavnímu koordinátoru.¹³⁴ To je dáno tím, že zahraniční politika je ve stále větší míře sektoralizována, mnoho zahraničněpolitických aktivit probíhá nejen bez vědomí OSE, ale i bez přispění zastupitelských úřadů. I z tohoto důvodu by bylo vhodné zamyslet se nad modelem fungování komunikace mezi jednotlivými odbory, která často řeší vysoce specializovanou agendu, jež má ovšem značný přesah a dopad do agendy odborů jiných. Při obrovském množství informací, které denně procházejí ústředím, je obtížné vyslovovat se k systému jejich zpracování a sdílení. V každém případě je patrné, že efektivnější systém sdílení a zpracování informací by přispěl k lepší koordinaci české politiky vůči střední Evropě. Lze nicméně očekávat, že určitý posun nastane po implementaci současné reformy MZV, o níž pojednává kapitola 1 – *Politický kontext a tvorba české zahraniční politiky v roce 2007*.

Kromě vlády a MZV vstupuje na exekutivní úrovni do české zahraniční politiky rovněž prezident ČR. Celkový přehled zahraničních cest českého prezidenta napovídá, že střední Evropa (včetně Německa) byla v jeho zahraničněpolitické orientaci na prvním místě. Svůj kalendář zahraničních cest v roce 2007 zahájil V. Klaus pracovní cestou na Slovensko, slovenského prezidenta přijal ještě v dubnu 2007. Dokonce pětkrát v průběhu roku 2007 navštívil Rakousko, velice intenzivní byly kontakty prezidenta s polskými představiteli, s polským prezidentem se V. Klaus sešel bilaterálně třikrát. Do Maďarska český prezident cestoval pouze na setkání prezidentů Visegrádské skupiny v maďarském městě Keszthely. Zahraničněpolitické aktivity prezidenta vůči středoevropskému regionu sice nejsou příliš koordinovány s ostatními aktéry, přesto v roce 2007 nedocházelo k diplomatické vícekolejnosti. Zájem prezidenta o střední Evropu a nekonfliktnost jeho působení symbolicky stvrzuje postavení, jaké tento region v české zahraniční politice zaujímá.

Zajímavým způsobem se do české zahraniční politiky vůči střední Evropě zapojil Parlament ČR. Na plenárním jednání, na jednáních zahraničního a evropského výboru Poslanecké sněmovny ani v Senátu nebyla středoevropská otázka – s výjimkou souhlasu s bilaterálními smlouvami – v roce 2007 vůbec nastolena. Parlament se nicméně zapojil do české zahraniční politiky dvěma odlišnými způsoby – prostřednictvím česko-rakouské meziparlamentní komise a prostřednictvím parlamentní diplomacie. Činnost česko-rakouské komise již byla zhodnocena, nyní pouze znovu zopakujeme, že jde o bezprecedentní a prozatím úspěšné zapojení obou komor Parlamentu ČR do české zahraniční politiky. Pokud jde o parlamentní diplomacii, ve vztahu ke střední Evropě byl za rok 2007 aktivnější Senát, který se na bezprostředně sousedící region cíleně zaměřuje (na rozdíl od Poslanecké sněmovny). V průběhu roku 2007 proběhlo několik bilaterálních setkání mezi parlamentáři středoevropských zemí, za skutečně významnou lze ovšem označit zejména aktivitu předsedy Senátu ČR Přemysla Sobotky, který již v roce 2006 navrhl „institucionalizaci“ setkávání předsedů parlamentů v rámci V4 i Regionálního partnerství. Na základě tohoto návrhu dochází k pravidelnému jednání předsedů přinejmenším jednou ročně. Další významnou senátní iniciativou je zaměření parlamentní diplomacie na spolupráci visegrádských zemí s pobaltským regionem, čímž parlamentní diplomacie doplňuje zájem exeku-

tivy. Senát se tak v posledních několika letech staví do role advokáta středoevropské spolupráce i středoevropského zaměření české zahraniční politiky.

Do přediva středoevropských vztahů vstupovala v roce 2007 kromě parlamentní také stranická diplomacie. Jejím nejviditelnějším projevem byly iniciativy předsedy ČSSD J. Paroubka. Lze zmínit podporu, již J. Paroubek vykazoval slovenskému Smeru na jeho cestě zpět do strany evropských socialistů (PES). Především však šlo o otázku umístění prvků americké protiraketové obrany na území střední Evropy. Již bylo několikrát zmíněno, že J. Paroubek vyvíjel stranickou diplomatickou aktivitu vůči svým slovenským a rakouským stranickým partnerům, jejímž prostřednictvím se snažil ovlivnit postoj vlád těchto zemí k možnosti umístit radarovou základnu na českém území. Očividným plodem této diplomacie se stalo zářijové (2007) prohlášení středoevropských lídrů sociální demokracie (Slovenska, Německa, Rakouska, Polska a Slovinska), v němž mimo jiné stojí: „V Evropě už žádné nové rakety nechceme.“¹³⁵

Obecně lze shrnout, že – pomíneme-li občasný výpady předsedy komunistické strany V. Filipa proti české politice ve vztahu k Rakousku – česká středoevropská politika se v roce 2007 nesla v duchu shody mezi všemi zahraničněpolitickými činiteli. Tato shoda se dotýkala jak významu středoevropské dimenze české zahraniční politiky, tak i zvolené strategie.

Střední Evropa v politickém a mediálním prostoru

Jak částečně vyplývá z předchozího oddílu, střední Evropa působí jako zajímavý paradox. Navzdory jejímu velkému významu a vysoké úrovni diplomatických aktivit vůči tomuto regionu, nepřesahovala tato problematika v roce 2007 z exekutivní úrovně do politického či veřejného prostoru. S výjimkou takové agendy, která se bezprostředně dotýká vyhocených témat české zahraniční politiky – radar a EU –, procházela středoevropská dimenze české zahraniční politiky politickým a veřejným prostorem bez povšimnutí. Jistý politický a veřejný zájem sice vyvolaly obnovené a vlekloucí se spory s Rakouskem, ovšem tento zájem rychle ochladl, navíc mezi českými představiteli samými nenabyl konfrontační povahy.

Pokud jde o zájem médií, nelze říci, že by česká veřejnost nebyla o české středoevropské politice informována. Největší prostor byl věnován česko-rakouským střetům (český tisk si všímal zejména temelínské problematiky, jednání komise, negativních výroků o možnosti umístění radarové základny a v závěru roku sporům o dodávkách rakouských transportérů pro českou armádu) a česko-polskému sblížení. Mediální zpravodajství o středoevropské dimenzi české zahraniční politiky v roce 2007 jednoznačně potvrdilo převahu dvou hlavních témat – již zmíněné radarové základny a diskusím o budoucnosti EU. Pokaždé, jakmile se bilaterální vztahy dotkly jednoho z těchto témat, dostalo se jim ze strany médií okamžitě patřičné pozornosti. Média pravidelně, byť (s výjimkou návštěvy A. Gusenbauera v Praze) nikterak obsáhle, informovala o setkáních na vyšších politických úrovních. Velice dobře média informovala o prosincovém setkání premiérů visegrádkých zemí i o letním setkání středoevropských prezidentů v Brně. Poměrně často média přinášela zprávy o středoevropských hospodářských a kulturních aktivitách.

Závěrem lze dodat, že ve vztahu ke středoevropské politice ČR média nepůsobila jako významný činitel, ať už v oblasti nastavování agendy (tj. vědomé nastolování určitých specifických otázek) či „rámování“ agendy (tj. vědomé stavění určitých otázek do žádoucího světla). Přesto média informovala o česko-rakouských vztazích spíše negativně, s výjimkou působení komise, a zdá se rovněž, že v novinářských komentářích na adresu V4 převažoval skeptický pohled na význam tohoto uskupení. Vzhledem k tomu, že česká diplomacie má velký zájem na dobrém obrazu Rakouska i na visegrádské spolupráci, právě tomuto aspektu by se měla věnovat s co největším úsilím (což bylo ostatně deklarováno i v programu českého předsednictví V4).

ZÁVĚR

Současná zahraniční politika vůči zemím střední Evropy potvrzuje obecnější trend patrný ve všech členských zemích EU, kdy ryze bilaterální agenda ustupuje do pozadí ve prospěch agendy multilaterální (EU, NATO) a kdy dochází k sektoralizaci a regionalizaci zahraničněpolitických vztahů. V případě střední Evropy působí jako další významný zdroj multilaterální agendy spolupráce ve visegrádském formátu, která v sobě spojuje oba výše zmíněné trendy. Bilaterální vztahy jsou v zásadě standardizované a nabízejí stále méně prostoru pro specificky dvoustranné pojetí vzájemných vazeb. Rostoucí počet jednání se odehrává na okraji mnohostranných fór, bilaterální komunikace na sebe často bere podobu konzultací pro multilaterální záležitosti. Zatímco v případě vztahů ČR s většinou členských zemí EU tento trend platí téměř beze zbytku, prostor širší střední Evropy nabízí přece jen odlišný pohled, kdy agenda, plynoucí ze sdílení společného středoevropského prostoru, poskytuje bezpočet témat (výzev) pro bilaterálně pojatou diplomacii.¹³⁶ Rok 2007 potvrdil toto tvrzení zejména ve vztahu k Rakousku, kde alespoň na politické úrovni dochází k nejčastějším střetům, a zároveň ve vztahu k Polsku, kde naopak ideová spřízněnost spolu s nutností komunikace o protiraketové obraně vychýlila intenzitu vzájemných styků nad standardní úroveň. Odlišná ideová orientace vládních sil se zdá dílčím způsobem promlouvat i do vztahů se Slovenskem a Maďarskem, kde sice byla zachována jejich vysoká kvalita, na druhé straně nelze popřít existující rozdíly, ať už ve vnímání budoucnosti EU či ve vnímání Ruska, ke kterému má současné Slovensko a Maďarsko blíže než česká vláda.

Jakékoli potenciální ideově zabarvené odlišnosti jsou ovšem potlačovány dvěma faktory – rapidně rostoucí hospodářskou provázaností celého regionu a existencí Visegrádské skupiny. V4 je jednoznačně nejvýznamnějším fórem subregionální spolupráce ve střední Evropě. Česká diplomacie dávala v roce 2007 najevo zájem tuto spolupráci dále rozšířit. Ať už prostřednictvím předsednického programu V4 či dalšími iniciativami ČR usilovala alespoň o částečný posun V4 od stavu, kdy je vnímána zejména jako platforma pro komunikaci a vzájemné informování. Tím dalším krokem by mělo být zintenzivnění konkrétní kooperace v oblastech, které tuto kooperaci dovolí. Testem tohoto úsilí – jak české vlády, tak ostatních partnerů – bude v roce 2008 zejména diskuse o navázání předsednictví ČR v EU na visegrádskou spolupráci. V pří-

padě úspěchu tato strategie může přinést významné výhody, neboť Visegrádská skupina představuje nezanedbatelnou sílu v rámci EU. Při vědomí odlišných zájmů jednotlivých visegrádských zemí v konkrétních evropských politikách je ovšem zároveň tato strategie poměrně riskantní. Je docela dobře možné, že budoucnost ukáže schopnost Visegrádské skupiny i nadále vitálně fungovat ve formě fóra, které nabídne prostor pro výměnu názorů a informací i bez ambicí působit jako fórum pro konkrétní koordinaci a kooperaci působení na evropské úrovni.

Česká zahraniční politika ve středoevropském regionu čelí ještě další výzvě. Vzhledem k jeho historické i geografické blízkosti nelze bez povšimnutí přecházet skutečnost, že v mnoha případech může MZV díky nezměrnosti existující agendy přestat plnit svou koordinační roli. Tuto skutečnost nelze přecházet proto, že jakákoli bilaterální či multilaterální technická agenda se může snáze než v jiných případech převtělít do agendy politické, a pak může být řešení hledáno pouze v politické rovině, kde jednotlivé resorty nemohou příliš pomoci. Sektoralizace a rostoucí resortní povaha zahraniční politiky tak sice na jedné straně přispívá k depolitizaci a odbornosti vnějších vztahů, na druhé straně ve specificky středoevropském prostoru pravděpodobně dosud nedozrál čas k omezení role MZV v koordinaci těchto vazeb.

Jakým způsobem se s touto výzvou česká diplomacie vyrovná, je otázka do budoucna. Rok 2007 v každém případě ukázal, že význam středoevropského regionu v české zahraniční politice po vstupu do EU nadále vzrůstá, navzdory globalizaci politické i ekonomické. V souvislosti s významem, který středoevropský region v české zahraniční politice zaujímá, je nutné znovu upozornit na skutečnost, že navzdory značným českým diplomatickým aktivitám, které se často mohou stát terčem veřejného či politického zájmu, středoevropská agenda české zahraniční politiky nevyvolala žádné kontroverze, vyjma podpory polského vkladu do debaty o budoucnosti EU v červnu 2007. Pro čitelnost, koherenci a efektivitu české zahraniční politiky vůči geograficky nejbližším partnerům je tato principiální shoda tím nejdůležitějším – a pozitivním – prvkem.

Poznámky

- ¹ Druhým významným forem středoevropské regionální spolupráce je Regionální partnerství (kromě zemí V4 jsou členy Rakousko a Slovinsko). V současné orientaci tohoto uskupení, které vzniklo z rakouské iniciativy, převažuje spolupráce v oblasti vnitra a v oblasti západního Balkánu. Regionální partnerství částečně stále trpí přetrvávající nedůvěrou některých ostatních středoevropských partnerů.
- ² Viz např. Růžička, Jan–Kořan, Michal (2006): *Totgesagte leben länger: Die Visegrád-Gruppe nach dem EU-Beitritt*. Osteuropa, No. 10, 2006.
- ³ Viz *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*. On-line: (www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=4191).
- ⁴ *Programové prohlášení vlády*. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20840).
- ⁵ Pokud není uvedeno jinak, informace v následujícím oddíle vycházejí z rozhovorů s pracovníky MZV v roce 2007 a na počátku roku 2008.

- ⁶ Program předsednictví je k dispozici: Czech Presidency of the Visegrad Group, on-line: (www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=942&articleID=9497&ctag=articlelist&iid=1). Tato kapitola je nicméně věnována pouze těm prioritám, k jejichž naplňování docházelo již v průběhu prvního půlroku předsednictví.
- ⁷ To ovšem neznamená, že by spolupráce s Německem ustala, naopak, např. na konci listopadu se konaly expertní konzultace na úrovni ředitelů východoevropských odborů MZV zemí V4, Německa a Slovinska, které na počátku roku 2008 převzalo předsednictví EU.
- ⁸ Dle některých diplomatických zdrojů (zejm. polských) byl zvýšený zájem Visegrádu o GUAM a Střední Asii jakousi protislužbou za německý zájem o východní dimenzi ENP.
- ⁹ Konkrétně se na vzniku projektu podílela česká nevládní organizace Občanské Bělorusko a finančně je za českou stranu odpovědný Odbor lidských práv a transformační politiky českého MZV.
- ¹⁰ *Do Běloruska začala vysílat běloruská televize*, 10. 12. 2007, VESTI.CZ. On-line: (www.vesti.cz/2007/12/10/28).
- ¹¹ Rozhovor s diplomatickými pracovníky MZV ČR, 6. 2. 2008.
- ¹² Joint Communiqué of the Ministers of Defence of the Visegrad Group Countries, Bratislava, 12 April 2007. On-line: (www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1072).
- ¹³ Česká tisková kancelář, 28. 1. 2007.
- ¹⁴ Communiqué of the 16th Meeting of the Ministers for Culture of the Visegrad Group Countries Budapest, 11–12 January 2007. On-line: (www.visegradgroup.eu/main.php?folderID=1072&articleID=6619&ctag=articlelist&iid=1).
- ¹⁵ Zatímco se socialistická vláda v Budapešti netají plány na budoucí posilování ruské přítomnosti (včetně napojení na plynovod South stream, který je přímou konkurencí evropského projektu Nabucco) a zásadní problémy s Ruskem nemá ani současná vláda slovenská, česká i polská strana se takového postupu obávají.
- ¹⁶ *Viz Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*. On-line: (www.mzv.cz/servis/soubor.asp?id=4191).
- ¹⁷ Jedním ze symptomů tohoto napětí byla např. iniciativa „Veto proti Temelínu“, jejíž výzvu podepsalo více než 900 000 Rakušanů. Vládní Rakouská strana lidová (ÖVP) a tehdejší rakouský kancléř W. Schüssel se s touto iniciativou, vyvolanou zejména menším koaličním partnerem Svobodomyšlnou stranou Rakouska, zcela neztotožnili a usilovali spíše o dialog.
- ¹⁸ *Viz Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*, op. cit.
- ¹⁹ *Koaliční smlouva*. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20394).
- ²⁰ *Programové prohlášení vlády*. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=20840).
- ²¹ V konkrétních podmínkách roku 2007 také k nejednoznačnosti vládního zadání přispívá vládní závazek nerozšiřovat stávající jaderné energetické kapacity, přitom mnoho prohlášení nejen opozičních, ale i vládních (vyjma Zelených) ovšem svědčí spíše o opaku.
- ²² V příkrém kontrastu s minulými lety se otázka JE Temelína pravděpodobně vůbec neobjevila v kampani před parlamentními volbami v roce 2006, a to i díky úsilí české diplomacie a obezřetnosti české vlády. Náznaky tematizování temelínské otázky ve volební kampani se objevovaly pouze v Horních Rakousích, kde se k tvrdšímu postoji vůči ČR zavázal právě předseda sociálních demokratů A. Gusenbauer (viz např. ČTK, 8. 1. 2007; ČTK, 31. 1. 2007).
- ²³ Mezinárodní žaloba na ČR měla být podána kvůli údajnému nesplnění melkských závazků, dle nichž měla kolaudaci elektrárny předcházet zlepšení některých bezpečnostních prvků JETE. Rezoluce požadovala po české straně, aby předložila důkazy, že tato zlepšení byla provedena. Právě v případě nepředložení těchto důkazů by měla být rakouská vláda zavázána podat mezinárodní žalobu. České MZV se bránilo s poukazem na to, že kolaudaci předcházely stále a dlouholeté expertní konzultace.
- ²⁴ O tom, že česko-rakouské vztahy dosáhly za uplynulých 6–8 let kvalitativně odlišné úrovně, svědčí mj. způsob, jakým česká politická scéna na rakouskou parlamentní deklaraci reagovala. Ve srovnání se zářím 1999 či květnem 2000, kdy byly přijaty obdobné parlamentní rezoluce, byla česká odpověď (snad s výjimkou prezidenta V. Klause) spíše umírněná. Důvodem může být mimo jiné i to, že zatímco zmíněná prohlášení z let 1999 a 2000 se bezprostředně dotýkala vstupu ČR do EU a jeho možného oddálení, možnost realizace žaloby byla velice omezená (viz níže).

- ²⁵ Kancléř Gusenbauer byl aktivisty opakovaně obviňován z liknavosti vůči ČR, čímž se dle nich přihlásil právě k té politice předchozí vlády, kterou ještě v roli vůdce opozice kritizoval (ČTK, 15. 1. 2007; ČTK, 25. 1. 2007).
- ²⁶ Vstup K. Schwarzenberga do nové české vlády byl rakouskými médii hodnocen pozitivně, stejně tak si rakouská média všimla postupu prezidenta V. Klause, který se mj. s poukazem na možný střet národních loajalit pozastavoval nad Schwarzenbergovou nominací na funkci ministra zahraničních věcí. Viz např. *Der Standard*, 3. 1. 2007.
- ²⁷ ČTK, 10. 1. 2007. V představení vládního programu v parlamentu rozvinul kancléř Gusenbauer explicitně problém Temelína do širší otázky využívání jaderné energie, která dle něj není pro Rakousko udržitelná a naprosto nepředstavuje alternativu řešení budoucích energetických zdrojů (ČTK, 16. 1. 2007).
- ²⁸ V roce 2007 byly vlastní blokády poprvé uskutečněny 14. února (k předchozí blokádě došlo v prosinci 2006), kdy necelých dvacet aktivistů zablokovalo hraniční přechod Dolní Dvořiště/Wulowitz. Blokáda byla povolena hejtmanstvím ve Freistadtu, na což odmítavě reagovalo jak české MZV, tak MPO (ČTK, 14. 2. 2008).
- ²⁹ Rozhovor s pracovníkem MZV ČR, 30. 10. 2007.
- ³⁰ Na M. Topolánka se např. bezprostředně před návštěvou rakouského kancléře obrátil jihočeský hejtman Jan Zahradník, aby se „osobně zasadil o řešení situace“ blokád česko-rakouských hranic (ČTK, 27. 2. 2007).
- ³¹ Pravděpodobně bude možné navázat na úspěšnou spolupráci v rámci rakouského předsednictví EU, kdy české MZV vyslalo do rakouského ministerstva zahraničí diplomata, který zde čerpal zkušenosti a nyní se podílí na organizačních přípravách českého předsednictví.
- ³² Intenzita a důsledky blokád na přeshraniční provoz se do května 2007 neustále zvyšovaly, docházelo k růstu počtu zablokovaných přechodů, prodloužení trvání blokád a především k jejich přesunu z prostředka týdne na páteční odpoledne, kdy byl jejich vliv na dopravu citlivější.
- ³³ Obdobný postoj většinou zaujímal i české MZV, které alespoň zpočátku na jarní blokády kromě vyjádření pro tiskové agentury většinou oficiálně nereagovalo.
- ³⁴ Česká tisková kancelář, 27. 2. 2007.
- ³⁵ Totéž však již nelze říci o vnitropolitickém hodnocení – jak rakouští protijaderní aktivisté, tak především opoziční Zelení výsledky Gusenbauerovy návštěvy kritizovali jako „nulové“ (ČTK, 28. 2. 2007).
- ³⁶ Česká tisková kancelář, 28. 2. 2007. Rakouská vláda dala možnost podání mezinárodní žaloby přezkoumat expertní právní komisi (ČTK, 3. 3. 2007).
- ³⁷ Nedopatřením došlo k úniku zhruba 2000 litrů mírně radioaktivní vody do sběrné nádrže, nacházející se v uzavřeném systému JETE.
- ³⁸ Například není zcela jasné, zda česká strana byla s ohledem na rozsah škod vůbec povinna dle melkských dohod Rakousko informovat, navíc dle těchto dohod existuje povinnost informovat o nehodách do 72 hodin. Není také jasné, zda měl premiér M. Topolánek informace o nehodě k dispozici před setkáním s rakouským kancléřem (což úřad vlády popírá). Nesrovnalosti stran informování rakouské strany o nehodách provázejí provoz JETE vlastně od počátku, neboť dochází k takovým nehodám, které jsou původně kvalifikovány tzv. stupněm 0, na který se informační povinnost nevztahuje, později jsou ovšem překvalifikovány na vyšší stupeň. O těchto nehodách je pak Rakousko informováno hromadně. Takovému postupu se dostalo v polovině roku 2007 (krátce před zahájením fungování meziparlamentní komise) velice kritické pozornosti některých rakouských médií, vládních agentur i občanských sdružení (srv. ČTK, 10. 7. 2007).
- ³⁹ Přinejmenším po celý březen a duben pokračovalo Rakousko v ostrých výtkách na adresu bezpečnosti Temelína a na způsob, jakým se s nimi česká vláda vyrovnává. Neaktivněji nicméně proti ČR nevystupovala rakouská vláda (k umírněnějším aktérům například patřil spolkový ministr životního prostředí J. Pröll, razantněji naopak vystupovala ministryně zahraničních věcí U. Plassniková), nýbrž opoziční strany a tradičně občanskí aktivisté. S postupem času se snižovala i vládní podpora podání mezinárodní žaloby, v jejíž moci by bylo bilaterální relaci skutečně zatížit.
- ⁴⁰ Předseda rakouských Zelených dokonce v souvislosti s neinformováním Rakouska o nehodě v JETE hovořil o „nepřátelském aktu“ ze strany ČR.

- ⁴¹ K jítření existující situace, především na české straně, přispěl rovněž český ministr životního prostředí M. Bursík, jehož rozhovor pro list *Der Standard* (15. 3.) je možné interpretovat jako povzbuzení pro rakouskou stranu v jejím odporu proti JE Temelín (ČTK, 15. 3. 2007), za což si vysloužil kritiku např. od prezidenta V. Klause (ČTK, 16. 3. 2007).
- ⁴² Rozhovor s pracovníkem MZV ČR, 30. 10. 2007.
- ⁴³ Česká tisková kancelář 26. 3. 2007.
- ⁴⁴ Česká tisková kancelář, 27. 3. 2007.
- ⁴⁵ Jednou z mediálně vděčných afér se stalo označení rakouských aktivistů českým ministrem zahraničních věcí za „magory“. Vyostřenou reakci a požadavek na omluvu si tímto výrokem K. Schwarzenberg vysloužil zejména u Svobodných a Zelených (např. ČTK, 18. 5. 2007).
- ⁴⁶ Ministr zahraničních věcí se např. s odkazem na pokračování blokad odmítl zabývat expertní zprávou o bezpečnosti Temelína, kterou K. Schwarzenbergovi ve Vídni předala U. Plassniková.
- ⁴⁷ Některé rakouské deníky v souvislosti s tím poukazovaly na skutečnost, že hlavní hybnou silou české diplomacie není ministr zahraničních věcí, ale vicepremiér pro evropské záležitosti A. Vondra a premiér M. Topolánek. In *Wien genauso zuhause wie in Prag*. Die Presse, 26. 3. 2007.
- ⁴⁸ Tím pochopitelně nemá být řečeno, že by K. Schwarzenberg přestal v rozhovorech s rakouskými představiteli, naopak, komunikace ministra na všech úrovních pokračovala s nezmenšenou intenzitou.
- ⁴⁹ Česká tisková kancelář, 3. 5. 2007.
- ⁵⁰ Dle očekávání vyvolala slova o jednostranném ukončení melkské dohody v Rakousku značné protesty, a to na všech úrovních. I z toho důvodu se později Úřad vlády ČR vyjádřil v tom smyslu, že premiérova slova nebyla správně pochopena, neboť šlo pouze o „pozitivní konstatování, že dohoda z Melku byla úspěšná, a o nabídku rakouské straně posunout vzájemné vztahy na vyšší úroveň“ (ČTK, 24. 4. 2007). Skutečností zůstává, že v noci na 26. dubna se český kabinet vyjádřil v tom smyslu, že tzv. melkský proces „proběhl“, a tím vlastně prohlásil celý proces za ukončený. Kabinet se ovšem zavázal k tomu, aby resortní ministři nadále pokračovali v realizaci závazků plynoucích z melkského procesu, což lze považovat za ústupek členům vlády za Stranu zelených (ministři za SZ nicméně pro přijetí těchto bodů usnesení, v nichž vláda vzala na vědomí zprávu o naplňování melkského procesu, nehlasovali). Vláda navíc po uplynutí několika dní důrazně upozorňovala na to, že usnesení o ukončení melkského procesu nemá být interpretováno jako jeho faktické ukončení, ale pouze jako vyjádření jeho naplnění (ČTK, 24. 4. 2007; ČTK, 26. 4. 2007, Zpráva o plnění závazků vyplývajících ze Závěrů melkského procesu. On-line: (download.mpo.cz/get/30832/33940/363129/priloha003.doc).
- ⁵¹ Právní expertiza vnesla další problémy do již tak křehké „velké“ vládní koalice, neboť bývalý kancléř a bývalý lidovecký předseda W. Schüssel, jehož lze považovat za jednoho z garantů a otců melkské dohody na rakouské straně, se opakovaně stavěl za mezinárodněprávní vymahatelnost jejich závěrů a stejnou strategii zaujal i jeho nástupce v čele ÖVP (a současný vicekancléř) W. Molterer. Sociální demokraté v této strategii spatřovali pokrytectví bývalé vlády. Jako jeden z prvních uznal nevhodnost a nemožnost žaloby proti ČR lidovecký ministr životního prostředí J. Pröll, známý svým spíše umírněným postojem k celé věci. Naopak hornorakouská vláda nadále otevřeně hledala možnosti podání mezinárodní žaloby (ČTK, 15. 5. 2007; ČTK, 25. 6. 2007).
- ⁵² Reakci aktivistů na tento způsob řešení byl předvídatelný – zvýšení intenzity hraničních blokad. Obdobně odmítavě se k tomuto kroku vyslovovali i opoziční Zelení. Proti pořádání blokad se naopak opakovaně vyslovovali čelní vládní představitelé (např. vicekancléř W. Molterer, ministr vnitra Günther Platter, předsedové obou rakouských komor parlamentu, ale také hornorakouský hejtman Josef Pühringer, který jinak patří k nejlivnějším kritikům JETE). Důvod k tomuto protiaktivistickému obratu rakouských lidovců lze mimo jiné spatřovat v tom, že jeden z aktivních protitemelinských zemských politiků, lidovec Otto Gumpinger, byl zatčen a obviněn z převaděčství, přičemž vyšetřování celé kauzy začalo vynášet na světlo ne zcela čisté praktiky subvencování aktivistických skupin. Obecně lze říci, že situace v květnu 2007 byla patrně nejvyhrocenější za celý rok, neboť blokády, chystané rakouskými aktivisty v reakci na postup vídeňské vlády, vyprovokovaly k ostrému jednání celou škálu dalších českých aktérů (ČTK, 17. 5. 2007).

- ⁵³ Dle vyjádření A. Gusenbauera šlo zejména o vysokotlaké vedení, způsobilost ventilů, integritu tlakové nádoby reaktoru, seismické otázky a škody na reaktorovém plášti (ČTK, 16. 5. 2007).
- ⁵⁴ Česká tisková kancelář, 16. 5. 2007.
- ⁵⁵ Zaslání nóty také znamenalo pozdržení tzv. totální blokády (tj. blokády všech hraničních přechodů) aktivisty.
- ⁵⁶ Viz Protokol z Melku. On-line: (www.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?id=22681&ido=12666&id-j=1&amb=1).
- ⁵⁷ Rakušané zejména trvali na názoru, že nebyly splněny všechny bezpečnostní závazky, které by opravňovaly spuštění Temelína do komerčního provozu.
- ⁵⁸ A. Gusenbauer se trvale stavěl proti blokádam rakouských aktivistů a zdůrazňoval, že rakouská vláda blokády nepodporuje, jakkoli je nemůže zakázat. S aktivisty se po odeslání nóty do Prahy dokonce osobně setkal, ti mu po setkání přislíbili odklad blokády. Představitel krajně pravicové FPÖ, stejně jako „sesterské“ BZÖ, postup kancléře a zapojení do komise dlouhodobě odmítali jako neefektivní a tuto pozici si podrželi i po odeslání oficiálního dopisu české vládě (např. ČTK, 18. 6. 2007).
- ⁵⁹ Rakouští i čeští aktivisté vyzývali českou vládu, aby se v odpovědi zavázala k mezinárodněprávní závaznosti melkského protokolu a uznala příslušnost haagského soudu v této věci (ČTK, 12. 6. 2008).
- ⁶⁰ Česká tisková kancelář, 8. 6. 2008.
- ⁶¹ Česká tisková kancelář, 19. 6. 2008.
- ⁶² Předseda rakouské delegace, sociálnědemokratický poslanec Albrecht Konecny, totiž spatřoval v pozicích obou stran sporu tak zásadní rozdíly, které mohou být překonány pouze za pomoci nezávislého arbitra. Nemělo šak jít o Mezinárodní soudní dvůr v Haagu, komise naopak měla usilovat o nalezení a definování odborné instituce, jež by posoudila expertizy obou stran (ČTK, 2. 7. 2008).
- ⁶³ Česká tisková kancelář, 4. 7. 2007.
- ⁶⁴ Jedním z výsledků zahájení jednání nicméně bylo, že se rakouští aktivisté vzdali pořádání blokády po dobu trvání komise, což česká strana jednoznačně ocenila (ČTK, 11. 7. 2007).
- ⁶⁵ Navzdory nevelkému pokroku v jednání bylo první setkání hodnoceno většinou pozitivně, a to nejen rakouskými deníky, ale – překvapivě – i zástupci opozičních rakouských parlamentních stran (zejm. FPÖ a BZÖ).
- ⁶⁶ Konkrétně byly uzavřeny body *Integrita komponent primární smyčky – nedestruktivní kontroly (NDT), Kvalifikace bezpečnostně významných komponent, Směrnice pro řešení těžkých havárií, výpočty v souvislosti s radiologickými následky nadprojektových havárií*. On-line: (www.senat.cz/temelin.php?ke_dni=y&O=6).
- ⁶⁷ Česká tisková kancelář, 17. 12. 2007.
- ⁶⁸ Plné znění: *Protokol mezi vládou České republiky a vládou Rakouské republiky, kterým se mění Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Rakouské republiky o úpravě otázek společného zájmu, týkajících se jaderné bezpečnosti a ochrany před zářením*. Tato dohoda byla podepsána v roce 1989.
- ⁶⁹ *Viz Usnesení vlády: Zpráva o plnění závazků vyplývajících ze Závěrů melkského procesu a následných opatření v roce 2006*. On-line viz op. cit.
- ⁷⁰ Například v roce 2008 má být uvedena do provozu dosud největší rakouská plynová a parní elektrárna v hornorakouském Timelkamu, jejíž výkon má činit 2400 gigawatthodin elektrického proudu.
- ⁷¹ Výmluvným příkladem rozporů v postoji k obnovitelným zdrojům demonstrovala mj. cesta do Rakouska, kterou pod vedením občanskodemokratického senátora Ivana Adamce uspořádal v březnu senátní hospodářský výbor. Dle I. Adamce „příklady, s nimiž se senátoři seznámili, jej pouze utvrdily v názoru, že v těchto projektech řešení energetických problémů není“ (ČTK, 14. 3. 2008).
- ⁷² Navzdory rozporům na nejvyšší úrovni v energetických výhledech se v roce 2007 objevila informace o chystaném zajímavém projektu, v jehož rámci by firma Energotis, zabývající se projekty v oblasti energetiky, chtěla vytvořit z Lipna a rakouské přehrady Aschach obří přečerpávací elektrárnu (ČTK, 28. 6. 2007).
- ⁷³ U příležitosti návštěvy ruského prezidenta V. Putina, bylo v Moskvě v květnu 2007 podepsáno memorandum o porozumění mezi Gazpromem a ÖMV o převedení transmisního centra Baumgarten (Schwechat–Vídeň), jehož stoprocentním vlastníkem byl do té doby ÖMV, na joint venture, v němž

má Gazprom i ÖMV shodně poloviční podíl. Memorandum o porozumění bylo definitivně naplněno 25. 1. 2008 podpisem dohody, kterou rakouská vláda plně podpořila. S centrem Baumgarten se původně počítalo jako s klíčovým terminálem pro plánovaný plynovod Nabucco, který plánuje EU a který by snížil energetickou závislost na Rusku. Rakousko tímto krokem významně podpořilo postavení Gazpromu na evropském kontinentě a naopak znesnadnilo plánovaný import kaspického plynu na evropský kontinent.

⁷⁴ Česká tisková kancelář, 22. 8. 2007.

⁷⁵ Rozhovor s pracovníkem MZV ČR, 30. 10. 2007.

⁷⁶ Česká tisková kancelář, 24. 5. 2007.

⁷⁷ Viz např. Česká tisková kancelář, 21. 12. 2007.

⁷⁸ Záznam z jednání schůze vlády České republiky, 7. 12. 2007. On-line: (racek.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/WebGovRecord2/C3842DF5AE084481C12573B60035E6FD?OpenDocument).

⁷⁹ V Rakousku v tomto ohledu přílišná jednota nepanuje – zatímco obě radikálně pravicové strany požadují tvrdší postup, sociální demokraté spíše usilují o umírněnost, Zelení se k prohlášení vůbec nepřipojili.

⁸⁰ Není-li uvedeno jinak, byla za zdroj informací použita Souhrnná teritoriální informace o Rakousku, viz www.export.cz.

⁸¹ K zajímavé situaci došlo v roce 2007 v oblasti dovozu potravin a živých zvířat, kde rychle narůstá záporné saldo českých výrobců. Kvůli zvyšujícím se dovozu rakouského masa do ČR (např. do velkých řetězců, jako je Interspar) dokonce na česko-rakouské hranici 26. 3. 2007 protestovalo zhruba 200 českých zemědělců (ČTK, 26. 3. 2007).

⁸² Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. On-line: (www.export.cz/index.asp?p=detail).

⁸³ Česká tisková kancelář, 16. 4. 2007.

⁸⁴ Česká tisková kancelář, 26. 2. 2007 a 27. 2. 2007.

⁸⁵ Česká tisková kancelář, 15. 5. 2007.

⁸⁶ Nejvýznamnější rakouské investice byly provedena v oblasti bankovníctví (Erste Bank/Česká spořitelna; Bank Austria Creditanstalt/HVB Bank; Raiffeisen Bank/Raiffeisenbank a e-banka) a stavebních materiálů (Bramac).

⁸⁷ Viz on-line: (www.export.cz/index.asp?p=detail).

⁸⁸ Česká tisková kancelář, 14. 3. 2007 a 15. 5. 2007.

⁸⁹ Viz on-line: (www.businessinfo.cz/cz/clanek/rakousko/komentar-k-volnemu-pohybu-pracovnich-sil/100_0794/46551/).

⁹⁰ Viz www.euroskop.cz/58010/clanek/op-preshranicni-spoluprace-cr---rakousko/.

⁹¹ Česká tisková kancelář, 26. 2. 2008 a 27. 2. 2007; rozhovor s pracovníkem českého MZV, 30. 10. 2007.

⁹² Oddíl věnovaný Slovensku vychází z upravené verze textu autora této kapitoly: Kořan, Michal (2008): *Současné česko-slovenské vztahy: nadstandardní vztahy s příchutí konfliktních zájmů*. Mezinárodní politika, 1/2008, s. 7–10.

⁹³ Komise vznikla na základě *Dohody mezi vládou České republiky a vládou Slovenské republiky o přeshraniční spolupráci ze dne 2. 11. 2000*, která položila základ k institucionalizaci česko-slovenské přeshraniční spolupráce.

⁹⁴ *Česko-slovenská jednotka pod velením EU bude mít asi zpoždění*. Lidové noviny, 12. 4. 2007.

⁹⁵ Rozhovor s pracovníkem MZV ČR, 5. 11. 2007.

⁹⁶ Česká tisková kancelář, 15. 1. 2007.

⁹⁷ Zpracováno z údajů ZÚ Bratislava. On-line: (www.export.cz/index.asp?p=detail) a z informací Českého statistického úřadu.

⁹⁸ *ČEZ se chystá zautočit na slovenský trh*. Enwiweb. On-line: (www.enwiweb.cz/?env=energie_archiv_giabg/CEZ_se_chysta_zautocit_na_slovensky_trh.html).

⁹⁹ Bloomberg.com.

¹⁰⁰ ČEZ postaví elektrárnu pre U.S. Steel Košice (10. 1. 2008). On-line: (www.bleskovky.sk/cl/7/197068/CEZ-postavi-elektarren-pre-U-S-Steel-Kosice).

- ¹⁰¹ *Politická sebeobrana*. Ekonom, 9/2008, s. 29.
- ¹⁰² Ibid.
- ¹⁰³ Česká tisková kancelář, 30. 11. 2007.
- ¹⁰⁴ *Byznysová federace*. Ekonom, 9/2008, s. 28.
- ¹⁰⁵ *České firmy ztrácejí svou sílu v tendrech na Slovensku*, viz www.denik.cz, 8. 6. 2007.
- ¹⁰⁶ *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*, viz op. cit.
- ¹⁰⁷ Viz např. Česká tisková kancelář, 4. 7. 2007
- ¹⁰⁸ O vzájemné shodě obou prezidentů svědčí fakt, že V. Klaus na své oficiální návštěvě v Polsku obdržel nejvyšší polské vyznamenání – Řád bílého orla –, a také okázal ceremoniál, při němž hlavy států doprovázela polská kavalerie, což je pocta, která byla v novodobé historii Polska dopřána pouze saúdskoarabskému králi (ČTK, 11. 7. 2007).
- ¹⁰⁹ *Lidové noviny*, 3. 7. 2007.
- ¹¹⁰ *Lidové noviny*, 11. 7. 2007.
- ¹¹¹ Česká tisková kancelář, 20. 2. 2007.
- ¹¹² Česká tisková kancelář, 30. 8. 2007.
- ¹¹³ Např. Česká tisková kancelář, 20. 11. 2007.
- ¹¹⁴ *Česko a dalších pět států kritizuje USA kvůli vizům*. Lidové noviny, 11. 8. 2007.
- ¹¹⁵ Rozhovor s pracovníkem MZV ČR (10. 1. 2007, 13. 2. 2007).
- ¹¹⁶ On-line: (www.mmr.cz/evropska-komise-schvalila-operacni-programy-preshranicni-spoluprace-cile-3).
- ¹¹⁷ Operační program přeshraniční spolupráce Polsko–ČR 2007 – 2013. On-line: (www.businessinfo.cz/files/2005/061127_OP_CR-Polsko.pdf).
- ¹¹⁸ Prostorový rozvoj včetně územního plánování; komunální hospodářství; ochrana a tvorba životního prostředí; doprava a spoje, pohyb osob a zboží přes hranice; obchod a služby; zemědělství a potravinářský průmysl; školství a věda, včetně výuky českého a polského jazyka v sousedním státu; zdravotnictví; kultura a umění; kontakty a výměna dětí a mládeže; turistika, rekreace a sport; boj proti zločinnosti; vzájemná pomoc v případě katastrof a živelných pohrom; jiné oblasti společného zájmu. *Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Polské republiky o přeshraniční spolupráci*. On-line: (www.europaded.cz/index.php?show=cinnost-cesko-polska-mezivladni-komise-dohoda).
- ¹¹⁹ Viz *Protokol z XIII. zasedání Česko-polské mezivládní komise pro přeshraniční spolupráci*. On-line: (www.europaded.cz/docs/cinnost/CZ-PL_mezivladni_komise/zasedani_13.pdf).
- ¹²⁰ Rozhovor s pracovníkem MZV ČR.
- ¹²¹ On-line: (www.duhovaenergie.cz/cs/investori/uzitecne-odkazy/about-cez/6.html).
- ¹²² *ČEZ uvažuje o výstavbě elektrárny v Polsku*. Hospodářské noviny, 26. 2. 2007.
- ¹²³ Česká diplomacie usiluje o vyjasnění vlastnické struktury PKN Orlen, neboť se průběžně objevují pochybnosti o tom, zda vůbec ještě má polský stát kontrolu nad touto společností (rozhovor s pracovníkem MZV ČR, viz též rozhovor Českého rozhlasu s A. Vondrou. On-line: (www.mzv.cz/wwWo/mzv/default.asp?id=44151&ido=18819&idj=1&amb=1).
- ¹²⁴ Viz *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2007*, viz op. cit.
- ¹²⁵ Neopominutelným gestem maďarského premiéra vůči vládě ČR ovšem bylo odmítnutí podílet se na společném prohlášení lídrů středoevropských sociálnědemokratických stran ze září 2007, odmítajícím umístění prvků americké protiraketové obrany ve střední Evropě.
- ¹²⁶ Česká tisková kancelář, 30. 3. 2007.
- ¹²⁷ Srov. Kořan, Michal (2004): *Rakouská zahraniční politika vůči ostatním zemím visegrádské skupiny*. In: Houšek, V.–Sychra, Z. (eds.): *Rakousko v evropské a středoevropské politice*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, s. 62–62.
- ¹²⁸ Rozhovor s diplomatem OSE MZV ČR.
- ¹²⁹ Není-li uvedeno jinak, jsou následující údaje založeny na informacích ZÚ Budapešť, viz www.export.cz.
- ¹³⁰ *Roman popírá pomoc ČEZ maďarskému MOL proti převzetí*. iHned, 4. 2. 2008. On-line: (ekonomika.ihned.cz/c1-22883490-roman-popira-pomoc-cez-madarskemu-mol-proti-prevzeti).
- ¹³¹ *ČEZ se spojuje s maďarským MOL*. Hospodářské noviny, 21. 12. 2007.

¹³² Rozhovor s polským diplomatem, 6. 2. 2008.

¹³³ Poněkud odlišná situace panuje v komunikaci s Kanceláří prezidenta republiky. Prezident V. Klaus většinou nežádá o agendu pro jednání, Kancelář prezidenta republiky ovšem s MZV komunikuje a v případě potřeby si vyžádá podkladové materiály. Možnost ovlivnění agendy prezidentských setkání expertním zázemím MZV je nicméně minimální.

¹³⁴ Rozhovor s pracovníkem MZV ČR.

¹³⁵ *Americké rakety nechceme, shodli se lídři socialistů*. MF Dnes, 15. 9. 2007.

¹³⁶ Kořan, Michal (2008): *Současné česko-slovenské vztahy: nadstandardní vztahy s příchutí konflikt-ních zájmů*, op. cit., s. 10.